10 Rotterdammers, 118 foto's, onderzoek naar de waardering en beleving van groen onder bewonersgroepen in de deelgemeente Noord

In opdracht van de Gemeente Rotterdam, Dienst Sport en Recreatie.

10 Rotterdammers, 118 foto's, onderzoek naar de waardering en beleving van groen onder bewonersgroepen in de deelgemeente Noord

E.M.V. de Ruiter
C.B.E.M. Aalbers

Alterra-rapport 1221

Alterra, Wageningen, 2005

REFERAAT

Ruiter, E.M.V. de & C.B.E.M. Aalbers, 2005. 10 *Rotterdammers, 118 foto's, onderzoek naar de waardering en beleving van groen onder bewonersgroepen in de deelgemeente Noord. Wageningen*, Alterra, Alterra-rapport 1221. 70 blz.; 2 fig.; 15 ref.

In dit onderzoek hebben jongens en meiden van Marokkaanse komaf, moeders van Turkse komaf en autochtone oudere dames foto's gemaakt van mooi en lelijk groen. Deze zijn vervolgens besproken in diepte-interviews zodat Alterra hun waardering en beleving en wensen wat betreft het groen kon achterhalen. De onderzoeksaanpak wordt toegelicht, de foto-en interviewresultaten worden geanalyseerd en vertaald in aanbevelingen voor vragen voor in de omnibusenquête van de gemeente Rotterdam. De aanbevelingen hebben betrekking op de relaties tussen de inrichting van het openbaar groen en groenwaardering, -beleving en -gebruik. Het rapport vermeldt hoe en met welk ervaringsdoel de verschillende bewonersgroepen het groen bezoeken en hoe zij het waarderen en beleven.

Trefwoorden: bewoners, participatie, openbaar groen, inrichting, beleving, waardering, autochtonen, allochtonen, kinderen, jongeren, ouderen, deelgemeente, gebruik, foto's

ISSN 1566-7197

Dit rapport kunt u bestellen door € 25,- over te maken op banknummer 36 70 54 612 ten name van Alterra, Wageningen, onder vermelding van Alterra-rapport 1221. Dit bedrag is inclusief BTW en verzendkosten.

© 2005 Alterra
Postbus 47; 6700 AA Wageningen; Nederland
Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: info.alterra@wur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

[Alterra-rapport 1221/september/2005]

Inhoud

Samenvatting 7

1 Onderzoekskader: beperkt groengebruik en eentonigheid groen in Rotterdam 9

2 Resultaten buurtgroenbezoeken 2004 deelgemeente Noord, Rotterdam 11

3 Onderzoek fotosessies zomer 2005 deelgemeente Noord, Rotterdam 15
3.1 Onderzoeksdoelstelling 15
3.2 Theoretische achtergrond van het onderzoek 15
3.2.1 Nut en noodzaak stedelijk groen 15
3.2.2 Groengebruikersgroepen: hun ervaringen en wensen 16
3.2.3 Conclusie voor alle groengebruikers: hun ervaringen en wensen 24
3.3 Onderzoeksmethodische lessen uit eerdere onderzoeken voor fotosessies deelgemeente Noord 24
3.3.1 Methodische lessen met betrekking tot foto-onderzoeken 24
3.3.2 Methodische lessen met betrekking tot onderzoeksvragenlijsten 25
3.3.3 Methodische lessen met betrekking tot het gebruik van stellingen 26
3.3.4 Methodische lessen met betrekking tot groentypen 27

4 Aanpak en verloop van het onderzoek 29
4.1 De aanpak van de fotosessies in Deelgemeente Noord 29
4.2 Evaluatie aanpak fotosessies 29
4.3 Aanpak interviews 30
4.4 Evaluatie interviewmethode 31

5 Interviewresultaten 33
5.1 Gespreksinhoud met de vier Marokkaanse meiden 33
5.1.1 Beoordeling van de door henzelf gemaakte foto's 33
5.1.2 Beoordeling van de door Alterra aangeleverde foto's door de Marokkaanse meiden 34
5.2 Gesprekinhoud met de twee Marokkaanse jongens 36
5.2.1 Beoordeling van de door henzelf gemaakte foto's 36
5.2.2 Beoordeling van de door Alterra aangeleverde foto's door de Marokkaanse jongens 37
5.3 Gespreksinhoud met de twee oudere dames 39
5.3.1 Beoordeling van de door henzelf gemaakte foto's 39
5.3.2 Beoordeling van de door Alterra aangeleverde foto's door de twee oudere dames 42
5.4 Gespreksinhoud met de twee Turkse moeders 43
5.4.1 Beoordeling van de door henzelf gemaakte foto's 43
5.4.2 Beoordeling van de door Alterra aangeleverde foto's door de twee Turkse moeders 45

6 Conclusies van de interviews per doelgroep 55
6.1 Conclusies naar aanleiding van gesprek met de vier Marokkaanse meiden 55

6.2 Conclusies naar aanleiding van gesprek met de twee Marokkaanse jongens 56
6.3 Conclusies naar aanleiding van gesprek met de twee oudere dames 57
6.4 Conclusies naar aanleiding van gesprek met de twee Turkse moeders 58

7 Aanzet tot vragen voor de omnibus enquête van de gemeente Rotterdam 61

Literatuur 65

Bijlage 1 Eerste sessie Rotterdam 67
Bijlage 2 Gesprek met de twee oudere dames over sociaal isolement en gebruik buitenruimte 69

Samenvatting

In dit onderzoek hebben jongens en meiden van Marokkaanse komaf, moeders van Turkse komaf en autochtone oudere dames foto's gemaakt van mooi en lelijk groen. Deze zijn vervolgens besproken in diepte-interviews zodat Alterra hun waardering en beleving en wensen wat betreft het groen kon achterhalen. Er werd gekozen voor deze respondenten omdat zij doorgaans weinig aan bod komen bij inspraak ten aanzien van het openbaar groen.

De onderzoeksaanpak is opgedeeld in twee sessie's. In de eerste sessie werden het doel en de opzet van het onderzoek uitgelegd aan de bewoners. Tijdens deze sessie kregen zij allemaal een eigen fotocamera mee waarmee zij het groen konden fotograferen. In de tweede sessie werden de door henzelf gemaakte foto's en door Alterra aangeleverde foto's besproken en vergeleken. Bij deze bespreking werd met name gelet op welk groen de respondenten mooi of lelijk vonden, waarom zij dat vonden en wat zij in het groen zouden willen doen.

Uit het onderzoek blijkt dat naast het ervaringsdoel ook de stemming waarin en het eventuele gezelschap waarmee men het groen bezoekt een rol spelen bij de voorkeur voor bepaald groen. Verder komt naar voren dat bepaalde elementen in het groen als gewenst of storend ervaren worden, zoals bijvoorbeeld een waterfonteintje respectievelijk kale plekken in begroeiing.

Al naar gelang de belevingssfeer waarin mensen het groen bezoeken komt het groen/ de natuur meer op de voorgrond dan wel op de achtergrond.

Uiteindelijk blijkt ook het bezit van een eigen tuin het gebruik, de waardering en beleving van het groen te beïnvloeden.

De opdrachtgever van dit onderzoek, de gemeente Rotterdam, wil met dit onderzoek vragen voor de omnibus-enquête formuleren. De enquêteresultaten wil zij vervolgens gebruiken om het openbaar groen interessanter te maken voor haar bewoners. Dit onderzoek baseert zich op de gesprekken met slechts vier verschillende groepen van zeer beperkte omvang. De enquête moet voor een kwantitatieve onderbouwing zorgen.

Op basis van dit onderzoek raden wij de gemeente aan om ondermeer te peilen:
wat verschillende gebruikersgroepen onder verzorgd en onder groen verstaan;
op welke wijze de verschillende groepen het groen nu daadwerkelijk gebruiken en willen gebruiken (ervaringsdoel, met wie, stemming);
welke uitstraling verschillende groengebruikersgroepen wensen en welke elementen zij storend dan wel gewenst vinden (verzorging, kleur, combinatie land-water-dieren, bankjes, waterfonteintje, ...);
welke rol de natuur vervult (voorgrond of achtergrond).

De enquêteresultaten kunnen vervolgens vertaald worden in maatregelen om het huidige parkaanbod beter af te stemmen op de wensen van de diverse bewoners en hen zo te stimuleren tot groenbezoek. Men zou kunnen denken aan een top drie van aan te pakken storende elementen of te plaatsen kunstobjecten in het groen om het groen meer op de voorgrond te plaatsen. Maar alvorens dit te beslissen dienen de onderkende relaties dus eerst kwantitatief onderbouwd te worden met behulp van de enquête.

1 Onderzoekskader: beperkt groengebruik en eentonigheid groen in Rotterdam

De gemeente Rotterdam constateerde bij de formulering van het Groenbeleidsplan dat er weliswaar voor de meeste bewoners veel groen beschikbaar is, maar dat het gebruik ervan beperkt is en dat het groen als eentonige groene moes ervaren wordt. Voor de gemeente was dit een duidelijk signaal maar nog niet specifiek genoeg om daadwerkelijk zaken te kunnen veranderen. Daartoe is meer diepgaande informatie nodig over de waardering, beleving en wensen ten aanzien van het groen in de stad. Met name informatie over de inhoud van de waardering, beleving en wensen tussen verschillende bewonersgroepen is voor de gemeente Rotterdam interessant.

In de stad Rotterdam wordt elke twee jaar een grote enquête gehouden onder de bevolking. Hierin worden vragen gesteld over uiteenlopende onderwerpen zoals vrijetijdsbesteding, gebruik van voorzieningen, mening over de stad, sociale situatie.

Om meer inzicht te krijgen in de wensen van haar bewoners ten aanzien van groen, wil Rotterdam deze terugkerende enquête gebruiken om vragen over het groen te stellen. Alterra is ingeschakeld om te adviseren bij de formulering van de vragen.

In 2004 is al een eerste onderzoek naar groenwensen uitgevoerd. Hierbij werden bewoners door Alterra naar verschillende groenplekken meegenomen. In dit tweede onderzoek wordt dit omgedraaid. Hierbij zoeken bewoners mooie en lelijke groenplekken uit en laten deze met behulp van foto's zien aan Alterra. Allereerst worden in het kort de conclusies van het eerste onderzoek vermeld, waarna dit tweede onderzoek wordt behandeld

2 Resultaten buurtgroenbezoeken 2004 deelgemeente Noord, Rotterdam

Het eerste onderzoek naar groenwensen (Aalbers en Bezemer, 2005) was gericht op bewoners die over het algemeen niet vaak betrokken zijn bij participatie projecten: jongeren (13-18 jaar, Marokkaanse, Turkse, Kaapverdiaanse en Nederlandse komaf), moeders met kinderen van 0-6 jaar (Marokkaanse, Portugese, Surinaams-Hindoestaanse en Nederlandse komaf) en ouderen (55+, Nederlandse komaf). Deze bewoners bezochten samen met Alterra-medewerkers verschillende groenplekken waar zij onder woorden konden brengen wat hen aansprak en wat niet. Op deze manier konden de groenwensen van hen achterhaald worden.

Het ging in de deelgemeente Noord om vier groenplekken:
In de Talmastraat ging het om open, cultuurlijk, 'statisch' groen, bestaande uit een aantal kleine groenelementen van hagen in een vierkant met daarbinnen bloemen, of een speeltuintje, of een paar bomen. De maten zijn ongeveer 10 bij 12 meter per plek. Niet al deze plekken zijn te betreden.
Het besloten deel van het Vroesenpark (besloten, natuurlijk groen, 'beweging') aan de noordrand van het park: hier is de begroeiïng een stuk dichter. Er loopt een fietspad doorheen. Vanaf het fietspad is de rest van het park niet te zien. De begroeiïng is wild en ruig; bomen, ondergroei en struiken. Halverwege langs het fietspad ligt nog een hondenuitlaat-veldje. Verder zij er geen voorzieningen.
In het open deel van het Vroesenpark gaat het om een open, cultuurlijke groenplek, type 'beweging'. Het betreft een van de grasvelden van het Vroesenpark. Paden lopen er alleen langs maar niet overheen. Langs de rand staan op sommige plekken een paar bomen en elders wat struikgewas.
De vierde plek was besloten, natuurlijk, 'statisch' groen. Het bestaat enkel uit kijkgroen, namelijk de planten en struiken die rondom de kerk groeien. Het is niet bedoeld om in te gaan en er actief gebruik van te maken. Het is vooral groen waar men langs komt of dat men als uitzicht heeft. Het heeft een natuurlijke en wilde uitstraling.
Voor een omschrijving van de begrippen en foto's van de plekken verwijzen we naar het betreffende rapport.

In deelgemeente Noord kwam naar voren dat de meerderheid van de geïnterviewden hecht aan verzorgde, schone en kleurrijke (meer bloemen, met wintergroen) groengebieden. De gebieden moeten bij voorkeur een open karakter hebben, zodat er goed overzicht is en dus minder kans op onveiligheid. Uit eerder genoemd onderzoek van Ward-Thompson et al. (2002) blijkt dat oudere bosgebieden waar meer onder de boomkronen door gekeken kan worden en meer open plekken zijn vaker bezocht worden en waarschijnlijk als minder onveilig worden ervaren door bezoekers (p.142).

Verder kwam in deelgemeente Noord naar voren dat de groengebieden zodanig moeten zijn ingericht dat men er alleen of met anderen veilig kan rondlopen, zitten,

sporten en spelen en dat verschillende gebruikers elkaar geen overlast bezorgen. Het is van belang dat de combinatie van groengebieden in een buurt het totaal aan specifieke wensen van de verschillende bewonersgroepen dekt.

Vergelijken we de beoordeling van de vier verschillende groengebieden, dan hebben vrijwel alle mensen uit alle bewonersgroepen een voorkeur voor het open veld in het Vroesenpark. Dit gebied ervaart men als mooi, open en overzichtelijk en het voorziet in de wensen van verschillende gebruikers omdat men er zeer uiteenlopende activiteiten kan uitoefenen.

Decennialang bestaat er in het besloten deel van het Vroesenpark een plek die met kinderlokkers etc. wordt geassocieerd. Dit vraagt om aandacht. Met name in het licht van de uitspraken van een Brussels onderzoeksrechter op het gebied van pedocriminaliteit wat betreft deze criminaliteit in Europese stadsparken. Zij refereert aan het afnemen van veilige buitenspeelmogelijkheden van kinderen in Europese steden. Deze afname komt ten eerste door de verkeerstoename, ten tweede door een afname van de groene ruimte en nu ook door de sociale onveiligheid. Dit is per definitie ook een duurzaam ontwikkelingsonderwerp: het ook voor toekomstige generaties beschikbaar zijn van natuur / groen. (uitzending 'Met het oog op morgen', 10 december 2004, Radio 1)

Op basis van het gebruik van het huidige groen kunnen we constateren dat er in een buurt sowieso een behoefte is aan een park met een grote open ruimte met gras, zoals het veld in het Vroesenpark in Rotterdam. Dit betekent echter niet dat men hiermee kan volstaan. Er blijkt ook behoefte te zijn aan een netwerk van paden om te lopen en fietsen door een groene omgeving.

Aanbevelingen

Van belang is dat de omgeving veilig is. Volgens de meeste respondenten kan dit alleen gegarandeerd zijn als er sprake is van openheid, dus geen dichte begroeiing die het zicht en dus ook het toezicht belemmert.

De meeste geïnterviewden hechten aan het schoonhouden van de groengebieden. Met name het hondenpoep- en maaisel-vrij houden van het gras waarop men wil zitten, picknicken, sporten en spelen wordt zeer op prijs gesteld.

Duidelijk is dat het open veld in het Vroesenpark al grotendeels voldoet aan de wensen van de meeste bewonersgroepen. Verdere verbetering kan bestaan uit aanpassing van het groen: meer kleur, meer speel- en sportvoorzieningen en het schoonhouden van het gras. Voor de andere groenplekken, met name het besloten gedeelte van het Vroesenpark en de Talmastraat kan nog heel wat verbeterd worden aan zowel de inrichting als het onderhoud.

Ook over het belang van de nabijheid van groen doet het onderzoek uitspraken. Daarvoor verwijzen we naar het betreffende rapport.

Bewonersparticipatie in inrichting en beheer groen

Onder alle geïnterviewde groepen is draagvlak voor het meedenken en meepraten over verbetering van de groengebieden. Ook zijn enkele geïnterviewden (ouderen en kinderen) al actief in het groenbeheer in hun omgeving. De moeders staan hier ook open voor. Voor financiële bijdragen is nauwelijks draagvlak.

3 Onderzoek fotosessies zomer 2005 deelgemeente Noord, Rotterdam

3.1 Onderzoeksdoelstelling

De doelstelling van dit project is het inzichtelijk maken van de inhoud van de waardering, beleving en wensen ten aanzien van het stedelijk groen van bewonersgroepen in Rotterdam die over het algemeen niet vaak betrokken zijn bij participatie projecten. De bewonersgroepen die zowel in het onderzoek met *buurtgroenbezoeken* (Aalbers en Bezemer, 2005) als in onderhavig onderzoek door Alterra meededen zijn jongeren (13-18), ouderen (55+) en allochtone moeders. Deze bewonersgroepen worden binnen dit onderzoek ook wel aangeduid als moeilijk bereikbare groepen.

Deze doelstelling wordt bereikt door het gebruik van foto's en afbeeldingen die gemaakt of verzameld zijn door Rotterdammers zelf.

3.2 Theoretische achtergrond van het onderzoek

Als kennisbasis voor dit onderzoek wordt verschillende literatuur gebruikt. Deze literatuur onderstreept de redenen waarom dit onderzoek nuttig is en geeft aan waarop gelet zal moeten worden tijdens dit onderzoek.

In het theoretisch kader worden ten eerste nut en noodzaak van groen voor mensen aangegeven. Vervolgens worden de beleving, gevoelens en wensen met betrekking tot stedelijk groen voor verschillende doelgroepen (op basis van leeftijd, etnische indeling, leefstijl en opleiding) uitgewerkt. Ten slotte worden andere foto-onderzoeken behandeld waaruit onderzoeksmethodische leerpunten kunnen worden gehaald.

3.2.1 Nut en noodzaak stedelijk groen

Het nut van stedelijk groen is zowel vanuit sociaal als vanuit economisch perspectief te beargumenteren. In onderstaande zal een en ander worden uitgelegd.

Noodzaak groen vanuit sociaal en welzijnsperspectief
Voor mensen van alle leeftijden speelt groen vanuit sociaal perspectief een belangrijke rol. Groen beantwoordt aan de vraag naar ontmoeting, rust en ontspanning. Groen, vooral in woonbuurten, kan een ideale ontmoetingsplaats zijn. Bovendien is het een ontmoetingsplaats voor álle stadbewoners ongeacht leeftijd, ras of sociale klasse (weblink 2).

Het is aangetoond dat groen in de woonomgeving een ontstressende werking heeft op mensen en positief gerelateerd is aan de gezondheid van mensen. Daarnaast hebben verschillende onderzoeken bewezen dat er grote mogelijkheden van persoonlijke groei zijn bij het bezoeken van een groene omgeving. Dit houdt in dat mensen bij het bezoeken van een groene omgeving nieuwe inzichten over zichzelf en de wereld opdoen (Van Zoest, 2002; Gemeente Utrecht, 2003).

Noodzaak groen vanuit economisch perspectief

Groen kan een positieve invloed hebben op de huiswaarde, mits het groen een goede kwaliteit heeft. Uit zelfbeheerprojecten van stedelijk groen in Utrecht is een toename van de kwaliteit van het groene woonmilieu geconstateerd. Dit komt door het intensiever beheer van groen en doordat het groen meer op de wensen van de omwonenden was afgestemd (Greenscom WP4, 2002).

Daarbij is uit onderzoek gebleken dat groen steeds belangrijker wordt als vestigingsfactor bij het zoeken naar een geschikte woning. Dat blijkt uit de prijs die mensen bereid zijn te betalen voor een woning in of nabij het groen. Hoe dichter het groen bij een woning staat, hoe hoger de meerwaarde (Woestenburg et al, 2003; Van Zoest, 2002). Voor huizen met een dergelijke ligging zou een meerprijs van 6 tot 15 % worden betaald, voor grondprijzen 30 tot 75 % (weblink 2). Dit heeft een positieve invloed op de economische aspecten van een buurt. Dit is ook te merken aan de omstandigheden rond het Vroesenpark in Rotterdam; het dichtste bij het park wonen de hogere inkomensgroepen.

Groen is ook om een andere reden van directe economische betekenis voor lokale overheden. Volgens Elzinga's & Wong's (1996) onderzoek in Apeldoorn is het mogelijk om de aankoop van parkgrond te financieren met de extra inkomsten van de grondprijsstijging van omliggende percelen voor woningbouw (weblink 2; Woestenburg et al, 2003). Bovendien heeft de uitstraling van groen ook effect op de andere sectoren zodat extra inkomen en werkgelegenheid wordt gecreëerd (weblink 2).

De 'groenkwaliteit' kan ook een negatieve invloed hebben op de huiswaarde, bijvoorbeeld wanneer het groen kwalitatief slecht is. Tevens is deze invloed negatief wanneer het groen een hinderlijke invloed heeft zoals het veroorzaken of versterken van gevoelens van sociale onveiligheid. Door de zowel positieve als negatieve doorwerking van het groen op de huiswaarde blijkt deze relatie zeer gevoelig en cruciaal te zijn.

3.2.2 Groengebruikersgroepen: hun ervaringen en wensen

Voor groengebruikers zijn verschillende groepen te onderscheiden te weten; kinderen, jongeren, autochtonen/allochtonen, laag/hoog opgeleiden, volwassenen en ouderen. Hieronder volgt wat de wensen en belevingen zijn van de verschillende groepen ten aanzien van het groen die gebaseerd zijn op nationale en internationale literatuur.

Kinderen (6 – 12 jaar)
Kinderen gebruiken stedelijk groen als een plek om te spelen. Hiervoor zien zij graag dat een speelplek speeltoestellen heeft en dat er groen aanwezig is (bomen en gras in de vorm van een trapveld). Daarnaast moet het dichtbij huis, groot en ruim zijn en er moeten vooral spannende plekken zijn (Oost, 1999).

Als er veel mensen komen, het klein is en/of er enkel een zandbak is, zijn speelplekken niet leuk. De onderbouwing voor de aanduiding van een stomme speelplek is de afwezigheid van speeltoestellen, het feit dat je niks op die plek kan doen, en de (verkeers)onveiligheid. Positief beoordeeld worden aangelegde speeltuinen, (school)pleinen en water (Oost, 1999).

Op wijkniveau is gebleken dat kinderen een eigen *mental map* hebben van hun wijk. De wijk is ingedeeld in leuke en stomme, veilige en onveilige plekken, maar ook plekken waar je zeker weet dat je vrienden tegen komt of waar je juist even rustig alleen kunt zitten. Een wijk moet de mogelijkheden bieden deze diversiteit in plekken te onderscheiden. Het sociale aspect hierbij blijkt heel belangrijk (Oost, 1999).

Het belangrijkste voor kinderen is dat een speelplek een bepaalde wereld moet scheppen. De kwantiteit van de speeltoestellen doet er niet echt toe, de kwaliteit wel. De kwaliteit wordt bepaald aan de hand van hoe spannend een plek ervaren wordt en hoeveel afwisseling er is met rustige plekken. De omgeving zelf moet een dusdanige omstandigheid creëren waarin je goed kan spelen, kan kletsen en rustig kan zitten (Oost, 1999; Margadant-van Arcken, 1990; Verboom, 2002).

Jongeren (12-18 jaar)
Over de wensen van jongeren ten opzichte van het stedelijk groen is nagenoeg niets bekend. Wel is er een onderzoek gedaan naar de wensen van jongeren ten opzichte van natuur. De beleving van natuur en stedelijk groen is niet gelijk aan elkaar, maar geeft wel een indicatie van waardering en beleving van groen. Daarom zullen hier de onderzoeksresultaten gebruikt worden van de studie naar natuurbeleving bij jongeren.

Uit onderzoek is gebleken dat de invulling van de wensen afhankelijk is van de persoon en de omstandigheid. Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen de zogenoemde rustzoekers en activiteitzoekers. Hierbinnen kan weer een splitsing gemaakt worden tussen 'natuur op de voorgrond' en 'natuur op de achtergrond'. Natuur op de achtergrond houdt in dat de natuur slechts een décor vormt en het om de handeling zelf draait. Bij de rustzoeker kan als voorbeeld een verliefd stelletje gegeven worden. Bij de activiteitenzoeker is een mountainbiker een voorbeeld (Vuuren, 2002, Margadant-van Arken, 1994).

Bij natuur op de voorgrond draait het juist om de natuur. Een rustzoekende jongere wil bijvoorbeeld één zijn met de natuur, terwijl de activiteitenzoeker op zoek gaat naar vogels. Dit onderscheid is dynamisch; bij een mountainbiker waarbij eerst de natuur als achtergrond dient, kan later in zijn rustpauze de natuur op de voorgrond

komen (Vuuren, 2002, Margadant-van Arken, 1994). Bovenstaande kan in de volgende figuur schematisch worden weergegeven.

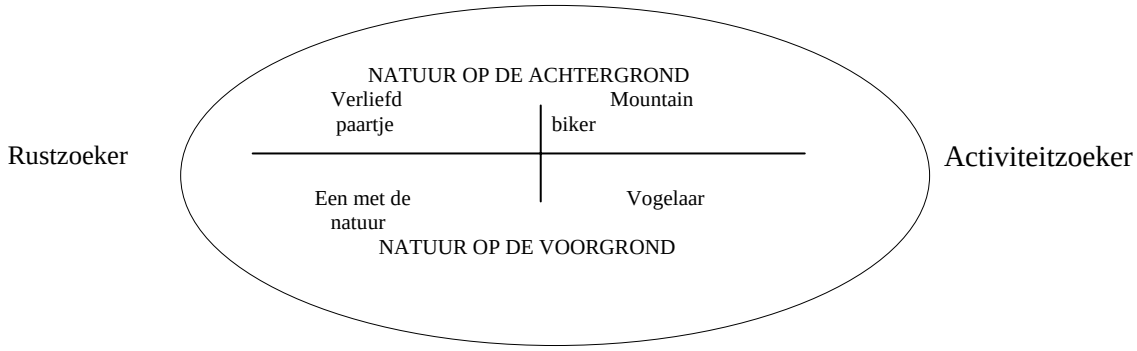

Figuur 1 Schematische weergave natuurgebruik door jongeren (Vuuren 2002)

Uit onderzoeksresultaten van Margadant-van Arcken blijkt dat de groep van vijftien en zestien jarigen (waarbij het eigen imago hooghouden een belangrijke rol speelt) het best past binnen de activiteitenzoekers met natuur op de achtergrond. Dit onderscheid zich van andere onderzoeksresultaten waarin wordt beweerd dat jongeren juist nauwelijks op zoek zijn naar uitdagende natuur (Vuuren, 2002, Margadant-van Arken, 1994).

Wanneer de resultaten van Margadant-van Arcken en van van Vuuren worden betrokken op het stedelijk groen, ligt het in de verwachtingslijn dat met name jongeren (zowel jongens als meisjes) van 15 en 16 jaar in de stad ook uitdagende elementen willen aantreffen.

Uit onderzoek is gebleken dat jongeren over het algemeen van mening zijn dat menselijke invloed in de natuur zo veel mogelijk achterwege gehouden moet worden. In welke mate deze wens voor stedelijk groen opgaat is (nog) niet bekend (Vuuren, 2002, Margadant-van Arken, 1994).

Hoog geschoold versus laag geschoold

De resultaten van onderzoeken naar groengebruik op basis van opleidingsniveau zijn niet eenduidig. Uit het merendeel blijkt dat mensen wat betreft het groengebruik op basis van opleiding en leeftijd niet in hokjes te stoppen zijn. Op basis van opleidingsniveau of leeftijd is het niet mogelijk te voorspellen waar iemand zijn voorkeur heeft liggen ten aanzien van groengebruik. Het is van de persoon afhankelijk of diegene naar het park gaat voor het uitoefenen van een activiteit (fietsen, wandelen) of juist voor de rust (boek lezen, gesprek voeren) (Van den Brink & Zegwaard, 2003; Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 1999; Van Vuuren, 2002; Van der Steen, 2003).

Ander onderzoek geeft echter weer aan dat naar mate mensen hoger zijn opgeleid, zij vaker naar recreatievoorzieningen buiten de stad gaan. Lager opgeleiden recreëren juist binnen de stad. Een oorzaak kan zijn dat recreëren buiten de stad duurder is. Wanneer de financiële middelen kleiner zijn of wanneer de mobiliteit kleiner is,

zullen mensen dichter bij huis recreëren. Opleidingsniveau en leeftijd lijken dus meer invloed te hebben op wáár mensen recreëren dan wat ze doen tijdens het recreëren.

Autochtonen versus allochtonen

Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat allochtonen een ander groengebruik hebben dan autochtonen (Jokovi, 2001; Noussaint, 1989; Hartman, 2004, Liempt, 2001). Allochtonen maken over het algemeen meer gebruik van pleinen en speelvoorzieningen dan autochtonen, terwijl autochtonen vaker recreatiegebieden en natuurgebieden bezoeken. De onderzoeken die zich richten op parkbezoeken geven geen eenduidige conclusies. Het merendeel van de onderzoeken geeft aan dat er geen verschil naar etniciteit gemaakt kan worden, terwijl een recent onderzoek in Rotterdam heeft uitgewezen dat buurtgroen en stadsparken duidelijk meer worden bezocht door allochtonen dan autochtonen (COS, 2004; Jokovi, 2001; Noussaint, 1989; Hartman, 2004, Liempt, 2001). Dit verschil kan komen doordat of er wel of geen correctie is gemaakt ten aanzien van het opleidingsniveau en inkomensniveau. Zoals eerder vermeld kan op basis van opleidingsniveau geen directe conclusie getrokken worden hoe men recreëert, maar er is wel een duidelijkere relatie tussen het opleidingsniveau en wáár mensen recreëren.

Veel onderzoeken concluderen dat allochtonen zich meer richten op de directe woonomgeving, terwijl autochtonen zich meer op het buitenstedelijk groen richten. Een andere conclusie is dat allochtonen de groene ruimte opzoeken voor de ontmoeting, terwijl autochtonen juist meer voor de rust en individuele bezigheden naar het groen gaan (Jokovi, 2001; Noussaint, 1989; Hartman, 2004, Liempt, 2001).

Als kanttekening hierbij kan geplaatst worden dat op de lange termijn verwacht kan worden dat het groengebruik van latere generaties allochtonen niet veel meer zal verschillen van dat van de autochtoon. Uit onderzoeksresultaten over groengebruik blijkt namelijk dat de tweede generatie allochtonen wat dit betreft meer overeenkomsten heeft met autochtonen dan de eerste generatie allochtonen. Naar verwachting zal het groengebruik bij de derde en volgende generatie een steeds grotere gelijkenis hebben met de autochtone bevolking (Jokovi, 2001; Noussaint, 1989; Hartman, 2004, Liempt, 2001).

Volwassenen (18-65 jaar)

Over de waardering, beleving en wensen ten aanzien van het stedelijk groen door volwassenen is nog niet veel van bekend. Uit de onderzoeken die er zijn gedaan blijkt onder andere dat volwassen allochtonen de groene ruimte bezoeken voor de ontmoeting, terwijl autochtonen juist meer voor de rust en voor individuele bezigheden naar het groen gaan (Jokovi, 2001; Noussaint, 1989; Hartman, 2004, Liempt, 2001). Dit wordt ook bevestigd door het project Bewonersinbreng in het groen in Osdorp (Alterra onderzoek in opdracht van het samenwerkingsverband Vernieuwing Osdorp, 2005).

Uit onderzoek naar de motivatie voor het groengebruik is gebleken dat naarmate minder groen in de directe woonomgeving aanwezig is, het gebruik hiervan ook minder is (De Boer, 1994). De belangrijkste redenen voor het niet gebruiken van

stedelijk groen is het afwezig zijn van groen of omdat een persoon daar geen behoefte aan heeft. Daarnaast is geen tijd of er niet aan hebben gedacht een vaak genoemde reden (De Boer, 1994; Van Vuuren 2002; Van der Steen 2003).

Naar het natuurbeeld van volwassenen zijn vele onderzoeken gedaan. Voor dit onderzoek is het van belang de beleving van stedelijk groen door volwassenen te achterhalen. Het onderzoek van Elands en Lengkeek (2000) en een onderzoek van Intomart (1999) worden voor dit onderzoek als leidraad genomen omdat deze in grote mate zijn gericht op de beleving van stedelijk groen door volwassenen van de leeftijd 25-65 jaar.

Het onderzoek van Elands en Lengkeek (2000) schetst vijf verschillende ervaringswerelden. Dit zijn:

Amusement: vermaak en gezelligheid
Afleiding: Bijkomen en er eventjes uitzijn
Interesse: prikkeling van verbeelding
Vervoering: unieke, onverwachte ervaring
Toewijding: opgebouwde relatie met omgeving

Van de eerste naar de vijfde ervaringswereld maakt een persoon zich steeds meer los van zijn eigen, alledaagse leven om zich uiteindelijk te binden aan een andere wereld. Is er bij de eerste 'wereld' (Amusement) slechts spraken van een flirt met 'het andere', bij de vijfde 'wereld' (Toewijding) gaat het individu over in 'het andere' en wordt het daarmee zijn nieuwe alledaagse werkelijkheid (Boomars, 2001; Gerritsen en Goossen, 2004). Deze vijf modaliteiten moeten niet worden opgevat als een lineaire opeenvolging met 'Toewijding' als eindstadium, maar als een cyclisch geheel. Zodra de alledaagse werkelijkheid vervangen wordt door een nieuwe, ontstaat vervolgens de behoefte om daar weer uit weg te breken (Gerritsen en Goossen, 2004)
Deze ervaringswerelden zijn in het verleden ook toegepast in het Alterra-onderzoek *'Beoordeling van recreatieve belevingssferen door inwoners van Apeldoorn'* (Gerritsen en Goossen, 2004). De beschrijvingen van de vijf ervaringswerelden worden in dit onderzoek voor deelgemeente Noord in Rotterdam nogmaals gebruikt.

Het onderzoek van Intomart onderzocht de mensenwensen ten aanzien van natuur en groen in de leefomgeving (Intomart, 1999). Hierin zijn ervaringen en activiteiten in het (stedelijk) groen aan elkaar gekoppeld. Deze ervaringen en activiteiten staan hieronder uitgewerkt. Om het Alterra-Apeldoorn onderzoek en het onderzoek van Intomart bij elkaar aan te laten sluiten is voor dit onderzoek nog een extra ervaringswereld toegevoegd, namelijk de wereld 'Extase'. Deze koppeling is gemaakt zodat er een praktische toepassing van de ervaringswerelden mogelijk is. Deze praktische toepassing houdt in dat naar aanleiding van genoemde activiteiten van respondenten tijdens de interviews, bij de verwerking van de gegevens beter te constateren is hoe de omgeving door de respondenten beleefd wordt. Het direct vragen naar hoe de omgeving wordt beleefd is vaak niet zinvol omdat mensen dit vaak niet goed onder woorden kunnen brengen. Via deze 'omweg', namelijk via de activiteit die gedaan wordt in het groen, kan wel achterhaald worden wat de beleving van het groen is.

Amusement: vermaak en gezelligheid
De verhalen en metaforen die het alledaagse opschorten zijn zo bekend dat ze geen spanning creëren met de dagelijkse werkelijkheid. In de zomer met vrienden een terrasje pakken is bij uitstek een voorbeeld van een ongecompliceerde vorm van vermaak dat kenmerkend is voor deze modaliteit (Gerritsen en Goossen, 2004).

Bijpassende ervaringen	Bijpassend groengebruik
Gezellig samen zijn met de familie of vrienden Actief voelen	Zitten, liggen, luieren Wandelen Fietsen Zwemmen Sporten Hond uitlaten Picknicken/Barbecuen Varen Vissen

(Intomart, 1999)

Afleiding: Bijkomen en er eventjes uitzijn
Het verschil met het normale en alledaagse leven wordt sterker gevoeld. De opschorting van de realiteit wordt sterker, maar het openstaan voor 'het andere' is nog heel beperkt. De metafoor die het meest past bij deze modaliteiten is die van 'de batterij opladen'(Gerritsen en Goossen, 2004).

Bijpassende ervaringen	Bijpassend groengebruik
Ontspanning Frisse lucht opsnuiven Tot rust komen Omgeven zijn door stilte en rust Afleiding vinden van dagelijkse beslommeringen Nostalgie ervaren, omdat de natuur u herinnert aan vroeger	Zitten, liggen, luieren Wandelen Fietsen Struinen (van de paden af) Zwemmen Nadenken Sporten Hond uitlaten Picknicken/barbecuen Varen Vissen

(Intomart, 1999)

Interesse: prikkeling van verbeelding
'Het andere' in de vorm van verhalen en metaforen wordt sterker. De verbeelding wordt geprikkeld door tekens, clichés en reisgidsen. Deze verhalen hebben een enorme aantrekkingskracht, maar 'het andere' blijft iets dat niet volledig begrepen kan worden. Het gevoel ontstaat dat er meer is tussen hemel en aarde (Gerritsen en Goossen, 2004).

Bijpassende ervaringen	Bijpassend groengebruik
Geconfronteerd worden met de elementen Verrast worden door fauna, zoals herten of eekhoorns Gefascineerd zijn door de natuur Nieuwsgierig zijn naar wat zich in de natuur bevindt en wat zich daar afspeelt	Natuur bekijken en beluisteren Struinen (van de paden af) Nadenken

(Intomart, 1999)

Vervoering: unieke, onverwachte ervaring

De spanning tussen het alledaagse en 'het andere' bereikt in deze modaliteit zijn hoogtepunt. Verwondering en vervoering vloeien voort uit de confrontatie tussen deze werkelijkheden en maken het individu bewust van zijn grenzen en beperkingen (bijvoorbeeld het ervaren van sterfelijkheid). De ervaring van 'het andere' kan overweldigend worden en het verlangen groeit om zelf deel te worden van 'het andere' (Gerritsen en Goossen, 2004).

Bijpassende ervaringen	Bijpassend groengebruik
Omgeven zijn door stilte en rust Intens genieten van de natuur De wisseling van de seizoenen ervaren De schoonheid en puurheid van de natuur ervaren Blijdschap voelen over de schoonheid van de natuur De nietigheid van de mens ervaren Gefascineerd zijn door de natuur Spanning en avontuur ervaren Uitgedaagd worden Een spirituele ervaring Een religieuze ervaring	Natuur bekijken en beluisteren Verzamelen Rituelen

(Intomart, 1999)

Extase: geheel anders en los voelen dan in het dagelijkse leven

Dit is een ervaringswereld die voor dit onderzoek is toegevoegd omdat dit nog een stap verder gaat dan de ervaringswereld vervoering. Je komt bij deze wereld geheel los van de dagelijkse sleur en kan zodoende reflectie uitvoeren op jezelf. Het is het gevoel van vrij voelen, niks moeten en helemaal in je element zijn.

Bijpassende ervaringen	Bijpassend groengebruik
Vrij voelen Gezond en energiek voelen Een vakantiegevoel hebben Veilig voelen	Alle mogelijkheden zolang de intuïtie maar gevolgd wordt

(Intomart, 1999)

Toewijding: opgebouwde relatie met omgeving
Het onbekende en ontoegankelijke wordt ontsloten dankzij het toe-eigenen ervan. Er wordt een band aangegaan en het uitzonderlijke wordt weer alledaags (hobby wordt werk) of krijgt een vaste plaats daarin (een tweede huisje in Frankrijk) (Gerritsen en Goossen, 2004).

Bijpassende ervaringen	Bijpassend groengebruik
Als een normale dagelijkse omgeving	Werken Wonen

Het voorgaande kan ook weergegeven worden zoals in onderstaande figuur.

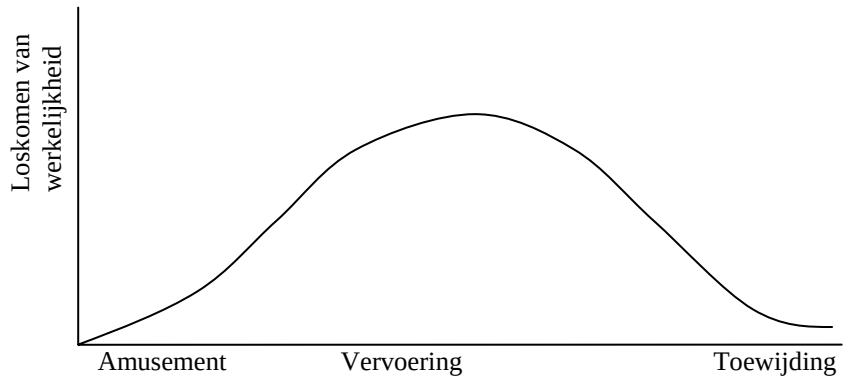

Figuur 2 De relatie tussen de mate van loskomen van de werkelijkheid en de belevingswereld.

65-plussers
De beleving van stedelijk groen is bij 65-plussers anders dan bij volwassenen. Zij geven het meest de voorkeur aan een rustige omgeving. Als belevingssfeer geven zij de voorkeur aan natuur waarin zij rust, ruimte en stilte kunnen ervaren (Gerritsen en Goossen, 2004).

Voor het groengebruik van mensen van 65+ geldt net als bij volwassenen dat het gebruik van groen afhankelijk is van de persoon zelf. Hierdoor verschillen de wensen ten aanzien van het groen ook (Gerritsen en Goossen, 2004; Ward-Thompson et al., 2002). De ene persoon gebruikt het groen als een plek waar hij over dingen na kan denken, een ander persoon observeert liever anderen als een soort vermaak (Gerritsen en Goossen, 2004).

In Rotterdam bezoeken ouderen het buurtgroen vaker dan recreatieve voorzieningen buiten de stad (COS, 2004). Uit onderzoek blijkt dat het bezoek aan een bos als plezierig ervaren wordt, maar dat het ook vaak gepaard gaat met angst voor ongelukken en angst voor persoonlijke veiligheid (Ward-Thompson et al., 2002).

Desondanks gaan ouderen graag naar het bos om een stukje te wandelen. Dit draagt bij tot een gezonde levensstijl en daarom is het belangrijk dat het groen makkelijk bereikbaar is, ook voor ouderen (Ward-Thompson et al., 2002).

3.2.3 Conclusie voor alle groengebruikers: hun ervaringen en wensen

Wanneer de onderzoeksresultaten van het vrijetijdsbestedingsonderzoek van Rotterdammers (COS, 2004) worden aangehouden, kan de achtergrond van iemand een indicatie geven waar en hoe vaak diegene recreëert in het groen.

Omdat er ook onderzoeksresultaten zijn die aangeven dat er geen relatie is tussen de achtergrond van iemand en het groengebruik, is het verstandig bij de interviews in deelgemeente Noord in elk geval wel goed te registreren wat de achtergrond is van iemand. Juist door te vragen naar waar, met wie, in welke stemming en naar wat voor groen iemand gaat en hoe vaak en wanneer op de dag, kan men interessante en meer volledige antwoorden krijgen.

3.3 Onderzoeksmethodische lessen uit eerdere onderzoeken voor fotosessies deelgemeente Noord

In deze paragraaf worden verschillende onderzoeksmethoden belicht waaruit lessen getrokken kunnen worden voor het onderzoek met fotosessies in deelgemeente Noord. Deze lessen betreffen het werken met fotomateriaal, het gebruiken van een vragenlijst en van stellingen.

3.3.1 Methodische lessen met betrekking tot foto-onderzoeken

Er bestaan diverse onderzoeken waarbij gebruik is gemaakt van fotomateriaal. De onderzoeksmethode uit het onderzoek Ooghoogte 1 meter (L.Oost en C.Spinnewijn, 1999) komt het meest overeen met de beoogde methode voor het onderzoek in deelgemeente Noord. In 'Ooghoogte 1 meter' is onderzocht wat kinderen leuke en stomme speelplekken vinden. De resultaten van dit onderzoek zijn in dit rapport al eerder behandeld in paragraaf 3.2.2 onder het kopje 'kinderen 6 – 12 jaar'.

In dit onderzoek moesten de kinderen 20 foto's per persoon maken. Binnen deze 20 foto's moest twee keer een top 3 gemaakt worden van leuke of stomme gefotografeerde plekken. Dit aantal bleek veel te veel. De onderzoeksmethodische les die uit het onderzoek Ooghoogte 1 meter getrokken kan worden is dat het aantal foto's beperkt moet zijn.

Met het onderzoek in Rotterdam is gekozen voor 12 foto's per persoon waarin één foto moest worden uitgekozen die het lelijkste en één foto die het mooiste groen laat zien.

In het reeds genoemde onderzoek *'Beoordeling van recreatieve belevingssferen door inwoners van Apeldoorn'* (Gerritsen en Goossen, 2004) is ook met foto's gewerkt. Hierbij werden aan de bewoners foto's van de huidige omgeving met verschillende bewerkingen getoond. De bewoners moesten vervolgens de in hun ogen meest positieve foto aanwijzen. Voor het analyseren van de beleving zijn in het Apeldoornse onderzoek de ervaringswerelden van Elands en Lengkeek, 2000 omgevormd in 4 belevingssferen. Dit was nodig om zo de ervaringswerelden beter te kunnen weergeven en de bewoners duidelijk te kunnen laten kiezen tussen de verschillende ervaringswerelden (Gerritsen en Goossen, 2004).

Ondanks de goede pogingen van het bewerken van de foto's zagen sommige foto's er erg kunstmatig uit. Tevens kan iemand een ander idee van een omgeving hebben die bij een bepaalde belevingswereld past dan de bewerker van de foto's had. Hierdoor kan het zijn dat bewoners zijn beïnvloed in hun keuze. Door bewoners zelf foto's te laten maken, kunnen zij zelf weergeven welke beleving zij hebben bij een bepaalde omgeving. Tevens is het interessant om uit te vinden of nu ook dezelfde conclusies ten aanzien van de beleving getrokken kunnen worden.

In het onderzoek in deelgemeente Noord worden de foto's door de bewoners zelf gemaakt. De beleving van het groen komt tijdens het interview ter sprake aan de hand van de door hen zelf gemaakte foto's. Hierdoor wordt dus vanuit de andere kant geredeneerd dan bij het onderzoek in Apeldoorn en worden de respondenten minder gestuurd in het aangeven van hun beleving bij een bepaalde omgeving.

Het derde onderzoek waarin fotomateriaal is gebruikt, is het onderzoek van Koopman-van den Boogerd (1969). Hierbij worden verschillende foto's aan mensen gegeven en wordt hun mening daarover gevraagd.

Uit het onderzoek van Koopman-van den Boogerd (1969) blijkt dat respondenten groengebruik vaak associëren met bepaalde groepen mensen. Bij het zien van bankjes verwijzen respondenten bijvoorbeeld snel naar ouderen. Voor een objectief onderzoek moet gericht worden op de wensen vanuit de groengebruikersgroepen zelf en moet voorkomen worden dat de ene groep een groenwens toedicht aan de andere groep (Koopman, 1969).

In ons onderzoek in deelgemeente Noord moeten mensen zelf foto's maken en verbeelden de respondenten in letterlijke zin hun eigen mening over het groen. Daarnaast geven wij ook foto's aan de respondenten waar zij hun mening over mogen geven. Juist voor dit onderdeel van de interviews is het van belang dat naar de mening van de respondenten zelf gevraagd wordt en zij geen groenwensen toedichten aan een andere groengebruikersgroep.

3.3.2 Methodische lessen met betrekking tot onderzoeksvragenlijsten

In veel onderzoeken wordt gebruik gemaakt van vragenlijsten. Voor de interviews met de foto's in Deelgemeente Noord is het van belang dat er zowel gelet wordt op

de cognitieve kant als op de emotionele kant (Koopman, 1969). De cognitieve kant richt zich op dat wat er te zien is op de foto of wat er werkelijk op die plek gebeurd. De emotionele kant richt zich op hoe de omgeving beleefd wordt of wat iemands mening is over een bepaalde omgeving.

Juist door een combinatie van vragen die zich richt op zowel de cognitieve als de emotionele kant, kan een goed beeld gecreëerd worden van het effect van verschillende ruimtelijke elementen op de beleving.

Voor de interviews in Rotterdam volgen hier enkele voorbeelden van vragen die aansluiten bij de cognitieve kant respectievelijk de emotionele kant.

Vragen voor de cognitieve kant
Wat doe je in je vrije tijd?
Hoe vaak ga je naar buiten naar plekken waar begroeiing is?
Waar ga je dan heen?
Wat doe je daar?
Heeft u een eigen tuin en hoe vaak gebruikt u deze?
Vindt u het nodig dat er een park of plantsoen is in de wijk?
Zou u vaker of minder vaak naar een park gaan als dat meer privaat is?
Hoe vaak ga je nu naar het park of naar buiten?
Waarom niet vaker of minder vaak?
Wat maakt een park nu echt goed?
Zijn er voldoende speelgelegenheden voor kinderen?

Vragen die aansluiten bij de emotionele kant
Waarom heb je juist deze foto uitgepikt?
Wat maakt in de 'mooi-groen foto' het verschil met de 'lelijk-groen foto'
Wat moet er nou echt in een park zijn, wil je daar heen gaan?
Geeft u de voorkeur aan een park dat u kunt gebruiken of aan een park dat er alleen is om naar te kijken?
Hoe is het met de kwaliteit van de speelplekken?
Wat maakt een park nu echt goed?

3.3.3 Methodische lessen met betrekking tot het gebruik van stellingen

Tijdens interviews kan ook gebruik gemaakt worden van stellingen om op die manier iemands mening te achterhalen.

De formulering van de gegeven stellingen is belangrijk omdat dit effect heeft op de antwoorden die mensen hierop geven. Bij een positief geformuleerde stelling zijn mensen geneigd ermee in te stemmen. Terwijl bij een negatief geformuleerde stelling mensen geneigd zijn meer gematigd te antwoorden (Koopman, 1969). Daarnaast zijn mensen geneigd stellingen die te maken hebben met activiteiten in of met groen minder positief te waarderen dan de persoonlijke gevoelens ten aanzien van dezelfde objecten. Oftewel: Mensen kunnen een ruim grasveld heel positief waarderen. Maar

een stelling met 'ik ga graag voetballen op een ruim grasveld' wordt minder positief gewaardeerd (Koopman, 1969).

Bij het onderzoek in Deelgemeente Noord worden geen stellingen gegeven aan de respondenten. Wel geven de bevindingen uit bovenstaande aan dat tijdens de interviews gelet moet worden op de formulering van vragen. Het is van belang vragen niet alleen in een negatieve, maar ook in een positieve formulering te stellen en deze ook te koppelen aan het soort gebruik van het groen om zo een goed beeld te krijgen van hun groenwensen.

3.3.4 Methodische lessen met betrekking tot groentypen

Voor dit onderzoek is het beter werkbaar wanneer het groen ingedeeld wordt naar groentype. Op deze manier kunnen foto's makkelijker gecategoriseerd worden voor de analyse van de foto's.

De indeling van het type groen wordt gedaan aan de hand van dezelfde indelingen die bij voorgaande studies zijn toegepast zoals in Aalbers en Bezemer (2004). Het gaat er bij deze indeling om voor welk type groen de voorkeur bestaat. Dit zijn:

- Open versus gesloten
- Meer natuurlijk versus cultuurlijk groen
- Passief groen beleven versus Actief groen beleven

Voor het onderzoek in Rotterdam kan deze indeling op de zelf gemaakte foto's worden toegepast. Interessant is om te onderzoeken of er per respondentgroep een duidelijke voorkeur is voor een bepaald groentype.

4 Aanpak en verloop van het onderzoek

In het vorige hoofdstuk zijn uit verschillende onderzoeksmethoden lessen opgedaan die bruikbaar zijn voor de fotosessies in Deelgemeente Noord. In dit hoofdstuk wordt de aanpak van de sessies beschreven en geëvalueerd.

4.1 De aanpak van de fotosessies in Deelgemeente Noord

In het onderzoek in Deelgemeente Noord zijn vier typen respondentgroepen, te weten: jongens en meiden van ongeveer 18 jaar, Rotterdammers van 55+ en moeders. Per groep streven we naar vier respondenten. Per respondentgroep vinden twee sessies plaats. De eerste sessie bestaat uit uitleg over het project waarbij de camera's worden uitgedeeld. Een verslag hiervan staat in bijlage 1.

Tijdens de tweede sessie bespraken we per respondentgroep de foto's die de respondenten hebben gemaakt. Voor de bespreking van de foto's vragen we de respondenten om hun foto's te verdelen in lelijke en mooie groenplekken. Vervolgens verzoeken we om binnen deze indeling de lelijkste en de mooiste foto te kiezen. Naar aanleiding van hun keuze worden vragen gesteld over de argumentatie waarom een foto als lelijk-groen of mooi-groen is beoordeeld en waarom juist die ene foto als lelijkste-groen/mooiste-groen is beoordeeld. De gestelde vragen richten zich op het cognitieve deel (wat is er daadwerkelijk te zien) en op het emotionele deel. Het emotionele deel houdt in hoe het groen ervaren wordt, maar ook wat voor activiteiten en gevoelens bij het groen horen en hoe belangrijk mensen dit vinden. De exacte vragen staan in paragraaf 4.2

Vervolgens is gevraagd om samen als respondentgroep de allerlelijkste-groen en allermooiste-groen foto te kiezen uit alle individueel gekozen lelijkste-groen en mooiste-groen foto's. Door deze extra indeling kan een soort rangorde uit de criteria worden aangebracht waarom iets lelijk/mooi is. Hierdoor wordt duidelijk wat nu echt het meest storend of positief is.

Als laatste onderdeel tijdens de tweede sessie worden foto's getoond die door Alterra zelf zijn aangedragen. Bij het tonen wordt naar de mening van de respondenten gevraagd. Hierbij wordt gevraagd wat ze er mooi of lelijk aan vinden, maar ook in wat voor gemoedstoestand en met wie ze welke plek zouden bezoeken.
De aanpak van de interviews staat beschreven in paragraaf 4.3. Een uitgebreide uitwerking van de interviews staat in hoofdstuk 5.

4.2 Evaluatie aanpak fotosessies

De opkomst tijdens de sessies was niet altijd volledig. Bij de eerste sessies kwam zowel bij de jongens als bij de groep ouderen 1 respondent niet opdagen. Bij de

tweede sessies zijn, uitgezonderd van de meiden, wederom niet alle respondenten komen opdagen. Bij de jongens verscheen 1 respondent minder, bij de ouderen en allochtone moeders kwamen 2 respondenten minder.
Als onderzoeker kan weinig invloed worden uitgeoefend op de opkomst van de respondenten. Ondanks uitleg over de relevantie van hun opkomst, kunnen mensen om uiteenlopende redenen toch niet komen opdagen. Om in toekomstige onderzoeken ervoor te zorgen dat er wel minimaal vier respondenten worden ondervraagd, kunnen voortaan beter 6 of 8 respondenten worden uitgenodigd zodat uiteindelijk inderdaad 4 respondenten worden overgehouden.

De volgorde van de fotobespreking is tijdens de interviews goed bevallen. Omdat de respondenten zelf nieuwsgierig waren naar hun eigen foto's kwam het logisch uit om eerst de eigen foto's te behandelen. Het onderdeel van de bespreking van de Alterra foto's is een bruikbare toevoeging geweest voor het bepalen van de wensen en ervaringen ten aanzien van het groen. Een kanttekening hierbij is dat de bespreking van deze foto's de sessies met de jongeren wel wat lang maakten. De methode die toegepast is bij de allochtone moeders en de oudere dames (zie 4.3) is daarom aan te bevelen voor vervolg onderzoek.

4.3 Aanpak interviews

Bij niet alle interviewsessies zijn exact dezelfde vragen gesteld. Wel zijn de gesprekken op vrijwel dezelfde manier opgebouwd en zijn dezelfde onderwerpen aan bod gekomen. Hieronder staan de vragen zoals deze gesteld zijn tijdens de interviews.

Vragen bij de bespreking van de door respondenten genomen foto's
Willen jullie de foto's indelen in mooi-groen en lelijk-groen?
Willen jullie van de stapel lelijk, de lelijkste-groen foto kiezen en van de stapel mooi, de mooiste-groen kiezen?
Waarom is dit de mooiste-groen /lelijkste-groen foto?
Waarom is deze foto mooi-groen /lelijk-groen?
Wat doe je daar? (kletsen, zitten, wandelen, enz)
Ga je daar alleen of met vrienden heen?
Wat voor gevoel roept die plek op?
En wat is de allerlelijkste-groen /allermooiste-groen foto als je alle door jullie zelf gekozen lelijkste-groen /mooiste-groen foto's naast elkaar legt?

Vragen bij de bespreking van door Alterra aangeleverde foto's
Wat vind je van deze foto?
Waarom vind je dat?
Waar zou je heen gaan als je verdrietig bent?
Waar zou je heen gaan met een groepje vrienden? (deze vraag is bij de oudere dames geformuleerd als 'met een vriendin'. Bij de jongeren is een driedeling gemaakt: 'alleen', 'met je vriend/vriendin' en 'met vrienden')

Bij de gesprekken over de door Alterra aangeleverde foto's is met de oudere dames en allochtone moeders een andere aanpak van het gesprek toegepast dan bij de jongeren. Bij de oudere dames en allochtone moeders zijn naast het tonen van enkele losse foto's ook een aantal foto's tegelijk getoond zodat deze met elkaar konden worden vergeleken. Dit is gedaan vanwege het tijdgebrek tijdens de interviews. Daarbij stimuleert de vergelijking de respondenten om duidelijker aan te geven waarom zij een bepaalde waardering of beleving bij de gefotografeerde plek hebben ten opzichte van de andere plek.

Bij het vergelijken is specifiek naar een thema gevraagd. De behandelde thema's zijn 'water-land overgang', 'open tuin/open grasveld' en 3 verschillende 'grote grasvelden'. Bij iedere vergelijking zijn de volgende vragen gesteld:

Vragen bij vergelijking foto's
Als u mocht kiezen, welke foto heeft dan uw voorkeur?
Waar zou u eerder heen gaan, deze of deze?
Wat zou u waar gaan doen?
Zou u daar alleen of met iemand samen heen gaan?
Wat voor gevoel roept deze foto op in vergelijking met die andere?

4.4 Evaluatie interviewmethode

Wat betreft de interviewmethode is gebleken dat de discussie gemakkelijk aangewakkerd kan worden wanneer twee foto's vergeleken worden. Dit werkt helemaal goed wanneer twee redelijk op elkaar lijkende foto's worden vergeleken die in een eerder moment van het gesprek waren ingedeeld als lelijk-groen en mooi-groen. Juist door die tegenstelling kan duidelijker worden waarom een bepaalde omgeving juist mooi of lelijk is.

Het vergelijken van meerdere foto's tegelijk gaat aanzienlijk sneller dan iedere foto apart te behandelen. Ondanks dat de foto's sneller worden behandeld kan toch een duidelijk beeld worden gekregen van de voorkeuren van omgevingen.

Het peilen van de waarde van positieve elementen kan door de respondenten te vragen om de mooiste-groen foto's weer te ordenen van mooi naar minder mooi. Dit zelfde geldt voor storende elementen. Bij de interviewvragen maakten de jongeren wel een duidelijke orde. De moeders en de oudere dames vonden de door henzelf gemaakte foto's het mooiste dan wel lelijkste. Hierdoor kon geen rangorde gemaakt worden. Hoe het komt dat alleen de jongeren een rangorde wilden maken is onduidelijk

5 Interviewresultaten

In dit hoofdstuk staan de resultaten van de afgenomen interviews beschreven. Per groengebruikersgroep staat allereerst de argumentatie beschreven voor de lelijkste-groen foto die door henzelf is gemaakt. Vervolgens gebeurt hetzelfde voor de mooiste-groen foto.

Na de beschrijving van de door henzelf genomen foto's, worden de beoordelingen van de door Alterra aangedragen foto's beschreven. Aan het einde van iedere gebruikersgroep volgt een puntsgewijze opsomming van de positieve en negatieve elementen in het groen.

5.1 Gespreksinhoud met de vier Marokkaanse meiden

Dit interview is afgenomen met vier meiden van 17, 18, 19 en 20 jaar. Het opleidingsniveau is onbekend. Alle meiden zijn van Marokkaanse afkomst en wonen nu in het Liskwartier. Allen hebben niet eerder aan een dergelijk onderzoek meegedaan.

5.1.1 Beoordeling van de door henzelf gemaakte foto's

Argumentatie per respondent voor de lelijkste-groen foto van de door henzelf gemaakte foto's

1. *"Het is eenzaam, dat ene boompje. Het is een paar meter helemaal leeg, op een grote oppervlakte dat het zo is maar je kunt er niet op voetballen doordat het zo slecht gras is." Zie foto 2*
2. *"Omdat het zand is en het gras weg is." "In het park wil je gewoon mooi groen"* Kaal vindt ze niet mooi. Zie foto 1
3. Het groen moet onderhouden worden. *"Hier is het gras eruit getrokken, er ligt poep en het gras op het veld ernaast is ook helemaal verwaarloosd. Een voetbalveld met zand en keien werkt niet, je doet jezelf pijn."* Zie foto 3
4. De foto met rommel en klimop achter het hek is het lelijkste omdat alles wat weggegooid wordt in de natuur lelijk is volgens haar. Zie foto 4

De allerlelijkste foto volgens de vier meiden samen is de foto met veel zand, waarbij alles er heel kaal uitziet en het pad met modder bevuild is. "Je kleren worden daar al vies als je er normaal loopt." Zie foto 1.

Argumentatie per respondent voor de mooiste-groen foto van de door henzelf gemaakte foto's

1. De lei-afdakboom is zo mooi. De eerste keer dat ze zoiets ziet en *'het is heel apart'*. Ze komt er elke dag omdat haar vriend daar in de buurt woont. Zie foto 17.

2 Foto van een gele lissen langs de waterkant. Het is mooi want: *"het is langs het water (In de buurt is er ook een klein meertje.) maar ook groen en er zit een beetje kleur in."* Zie foto 14.
3 Zandkunst vindt ze eigenlijk het mooiste, foto 33, maar als het om parkgroen gaat dan een foto met kleine plantjes, een boom, een paadje, groen en grind. *"Veel elementen achter elkaar en toch geordend."* Zie foto 16.
4 Combinatie van water, groen en dieren vindt ze mooi (de 3 elementen in het natuurbeeld) De treurwilg daarbij vindt ze prachtig, "*zo'n soort boom bij het water is mooi omdat het in het water valt."* Zie foto 15.

De allermooiste foto volgens de 4 respondenten samen is die met de gele lissen bij het water. Door de kleur en de combinatie water/groen. Zie foto 14.

5.1.2 Beoordeling van de door Alterra aangeleverde foto's door de Marokkaanse meiden

Lelijk groen volgens de Marokkaanse meiden bij de door Alterra aangeleverde foto's
1/7 Wel mooi en leuk die bladeren, maar erg druk. *"Het is wel leuk om te zien maar eng om door heen te lopen denk ik."* In Vroesenpark soortgelijke situatie en daar werd toen ook door de meiden gezegd dat het enge plek was door de nauwe bosjes.

Mooi groen volgens de Marokkaanse meiden bij de door Alterra aangeleverde foto's
1/1 is mooier dan 1/2 want 1/1 is natuurlijker met bomen en water.

1/2 Netjes doordat er veel structuur in zit.

1/3 De kleuren zijn mooi, de bloemen die zorgen daarvoor.

1/4 De ene respondent vindt het wel leuk, de ander lelijk omdat het een beetje te rommelig is. *"Maar voor een groentetuin is het wel leuk"*

1/5 Wel mooi en leuk. "Het riet in het water is mooi." Toch moet het wel groen zijn, want bruine, afstervende rietstengels vinden ze niet mooi.

1/6 *"Wel mooi gedaan, want er is toch wat kleur en bloemen." "Van die opstaande rozenrekken zijn mooi, als je er zo onderdoor kan lopen."*
Hoe de rand is afgewerkt is mooi.

1/8 Wel leuk. *"Vooral leuk door alle verschillende dingetjes."* Combinatie van elementen.

1/9 *"Het is net vuurwerk of geschilderd"*. Mooi door de kleuren, kleurrijk. *"Maar ook alles zoals die bomen op de achtergrond enzo"*

Wat zoek je nou in het groen? *"Niet te veel op elkaar. Dit is wel dicht op elkaar maar door de*

verschillende hoogtes kan het wel. Als alles op een lijn zit dan is het net zo een hoop en wordt het lelijk. Het moet niet te veel over elkaar heen gegroeid zijn."
Afwisseling van de structuur.

1/10 *"Echt leuk. Kun je andere mensen kijken. Zou ook op museumpark kunnen, maar dat gebeurt niet omdat het gras niet groen is."*

1/11 Is wel leuk gedaan. *"Is net alsof er iets mee bedoeld is, omdat het allemaal bijna hetzelfde is. Ook al is het gekunsteld, kan het wel heel leuk zijn. Net als een bonsai boom, dat is ook leuk doordat het iets aparts is."*

1/12 *"Is wel mooi maar niet leuk om door heen te lopen. Is te donker door de vele schaduw."* En *"Die bladeren zijn altijd mooi. Is mooi als die bomen van boven verstrengeld zijn."*

1/13 Wel mooi, vooral de lucht. Maar ook leuk door de kleurtjes.

1/14 *"Ja, dat is leuk om ergens echt neer te zetten. In een klein parkje ofzo."*

1/15 *"Ja mooi. Je ziet dat het natuur is, maar altijd als het bijgehouden wordt en verzorgd is, is het altijd leuker, mooier."*
"Als je bos hebt met een paadje dan oogt het veel enger vind ik, al is het wel mooi. Dan denk je meteen aan Vroezenpark idee. Daar heb je ook heel veel struiken en smalle paden, wordt een beetje eng daardoor."
Misschien als het drukker met mensen is, is het beter.

1/16 Ook mooi maar dat water en de planten verbonden zijn, is niet mooi. Dat je er langs kan lopen is wel fijn. Hier kun je er helemaal niet bij.

1/17 Wel leuke foto. "*Is mooi bijgehouden en je kan er zitten. Ja, mooi parkje."*

1/18 Met fonteinen: welke het meest aanspreekt is de middelste. De onderste komt al vaker voor, is ook leuk. Middelste is wat specialer, het vormt een soort tekening.

1/19 Foto in Spanje gemaakt. *"Het lijkt net een boom uit de dierentuin, zitten de apen dan op."* Wat vond je er leuk aan? *"Weet niet, de takken. Het is wel heel kaal, maar hij heeft wat. Het komt ook door de omgeving. Als hij hier zou staan zou ik hem heel lelijk vinden. Maar het gaat er ook om wat eromheen gebeurd."*
"Maar eromheen staat ook niet veel, in Marokko is dat ook zo, vind ik wel heel mooi.
Door het gebied waar het nu staat, lijkt het een geheel en is het goed."
"Ook door de manier dat de boom gegroeid is, is apart."

1/20 Foto met water, lelijk, te strakke scheiding tussen land en water. *"Te kaal nu."* Hoe wil je dan wel die overgang tussen water en land? *"Hoeven geen planten in het water te zijn, maar wel er bij. Op de rand, er wel omheen ofzo."* Er moet een combinatie van land, planten, water zijn wat wel bij elkaar hoort, maar toch gescheiden is.
Een fontein is heel apart, dan hoeven er geen planten bij doordat het al apart is. *"Een fontein is iets heel anders dan een meertje."*

1/23 *"Je kan er niet lopen door het hoge gras. Het is wel mooi, maar je kan er niet echt bij. Is wel leuk als je er bij kan, gewoon door lopen en zitten."* Ze willen er door bewegen om te kletsen en te blijven zitten, niet om te voetballen, daar staan er te veel bomen voor.
Verschil met 1/24 is dat dit veel meer geschikt voor voetbal. En het groen loopt veel meer in elkaar over.

Aan begin van het gesprek is een grasveld besproken met allemaal mensen. Dat wordt juist niet voor voetballen gebruikt. Wat zouden jullie daar dan doen? *"Op 1/10 zouden we eerder gaan zitten, maar we zouden wel een voetbal bij ons hebben en dan een beetje overtrappen. Maar op 1/24 zouden we echt een wedstrijdje gaan doen. Het verschil komt omdat je rekening houdt met de mensen, en door de bankjes die er staan.*"
"Bij 1/24 zouden we ook nog wat gaan Barbecuen. Maar op alle twee zouden we gaan zitten."
Verschil wordt gecreëerd doordat 1/24 wat rustgevender is. 1/10 heeft ook nog bankjes en gebouwen en is er volgens de meiden echt voor bedoeld om er te gaan zitten.

Conclusie lelijke elementen in het groen volgens de vier Marokkaanse meiden
Kale plekken in het gras
Planten direct half in het water.
Te dicht begroeid groen

Conclusie mooie elementen in het groen volgens de vier Marokkaanse meiden
Kleur
Verzorgd
Veel blad aan bomen en struiken voor een vol aanzicht
Harmonie

5.2 Gesprekinhoud met de twee Marokkaanse jongens

Dit interview is afgenomen bij twee jongens, een van 18 jaar, de ander van 19 jaar. Het opleidingsniveau is onbekend. Ze zijn van Marokkaanse afkomst en wonen in het Liskwartier. Beiden hebben niet aan een eerder onderzoek meegedaan wat betreft stedelijk groen.

5.2.1 Beoordeling van de door henzelf gemaakte foto's

Argumentatie per respondent voor de lelijkste-groen foto van de door henzelf gemaakte foto's

1. Foto met grijs groene struik vlak bij speelterrein. Zie foto 36 *"Deze bomen groeien heel snel en je kunt de bal niet pakken als kind, maar het belemmert ook het uitzicht. Het staat altijd in de weg"* De respondent twijfelt tussen deze foto en die met een schutting. Wat betreft de schutting, zie foto 37: *"Je kunt er helemaal niet doorkijken."* In dat opzicht is de eerste foto beter dan die van de schutting.
2. Foto met gracht en treurwilgen. Zie foto 38 *"De Treurwilg ziet er niet leuk uit. Alles hangt, die lage takken belemmeren heel het zicht op de overkant."*

"Daarnaast als de bladeren vallen, vallen ze meteen in de sloot en geeft viezigheid daar. En het geeft geen leuke sfeer" De foto's 40 en 41 geven hetzelfde beeld en vinden ze ook niet mooi.
" Kleine hortensia's eronder geven geen mooi beeld. Als ze klein zijn, zijn ze nog wel mooi maar als ze groter worden vind ik ze lelijk worden." Zie foto 51.
Ze willen meer kleur, want het is gezelliger als er meer kleuren zijn. *"Het is ook kaal." "Ik had daar liever rozen zien staan, want die vrolijken het op" Het is de verkeerde bloemsoort, geeft een saai beeld. Door meer kleur kan het minder saai worden."* Zie foto 42 en 43.

De foto met de schutting is het allerlelijkste. De schutting bedekt het uitzicht compleet. Bij het struikje kan je minder zien, maar bij die schutting helemaal niks. Alles is daardoor ook te donker.
Liever plantjes dan een schutting, ook geen haag want dat wordt ook weer te hoog. *"Ik zou daarachter niet willen wonen hoor".*

Argumentatie per respondent voor de mooiste foto van de door henzelf gemaakte foto's

1 Foto met een strakke haag: Leuk, want hier heb je overzicht en ziet er strak uit. "*Dit vind ik wel goed, geeft mooi beeld in 't straatje zelf."* Zie foto 50
2 Plein met hoge dunne bomen eromheen. *"Hier zijn de bomen ook goed gesnoeid en vallen niet meteen op. Je ziet ze wel, maar vallen niet zo op"* Zie foto 49.

De allermooiste is voor de jongens moeilijk te kiezen omdat de twee gekozen foto's erg op elkaar lijken. Ze hebben beide een strakke uitstraling en veel overzicht. Dit beeld komt ook terug in de overige 'mooi groen' foto's. (Zie foto 44 t/m 47).

Bij het navragen hoe een waterkant er mooi uit kan zien volgens hen, kan dat door deze wel wat strak te houden en de planten er iets van af te plaatsen. *"Een kale waterkant met steentjes en rozen er in de buurt, maar wel er vanaf, dat is mooi."*
"Het mag wel schuin aflopen (als een talud), maar het moet wel beetje strak eruit zien en niet alles door elkaar." "moerassen en kroos vind ik vies."

5.2.2 Beoordeling van de door Alterra aangeleverde foto's door de Marokkaanse jongens

Lelijk groen volgens de Marokkaanse jongens bij de door Alterra aangeleverde foto's
1/4 *"Nee, te druk."*

1/5 "*Waterplanten zijn lelijk. Ik vind het niet erin passen." "* Het talud is wel mooi volgens de jongens. *"Het heeft een bepaalde ruimte, afstand van de bomen waardoor het toch mooi en open blijft en niet als een muur werkt."* De lucht ervaren is belangrijk.

1/7 *"Echt niet mooi, moet weg." "Oprekken en verruimen langs het pad"* zou het verbeteren.

1/9 *"Is net een blikje verf met verschillende kleuren, nee niet mooi"* Wel zou het mooi zijn als je het pad verbreedt en hoge begroeiing weg haalt. *"Die bomen bedekken alles, dan kun je niks meer zien."*

1/11 *"Beetje te, valt niets te ontdekken."* Zou beter zijn als het middelste pad wat breder was en dan minder paden.

1/14 Helemaal niet mooi. *"Bloemen die vallen, op je kleren en op het pad."* Bij 1/14 is wel kleur maar *"deze takken worden ook weer heel kaal en geeft rommel."*

1/16 *"Je ziet het water niet"* (is negatief) *"Het is te moerassig. Het moet mooi afgewerkt zijn. Je kan nu niet bij het water en dat is niet leuk."*

1/19 *"Nee, hier moet de zaagmachine in."*

Mooi groen volgens de Marokkaanse jongens bij de door Alterra aangeleverde foto's

1/1 "*Mooi schoon, je hebt hier meer overzicht omdat je er doorheen ziet." "Als je eenzaam bent zoek je zo een plek op."*

1/2 Wel mooi, uitzicht, romantisch, herhaling van bloempotten met buxus. *"Daar ga je meer met je vriendin wandelen."*

1/3 *"Echt heel mooi met de kleuren, maar bosjes zijn weer niet mooi, als die weg waren zou het echt heel mooi zijn."* Geen open vlakte, maar moet ook weer niet te druk zijn. Een enkele boom af en toe zou heel mooi zijn.

1/6 *"Wel mooi, vooral steentjes erlangs, ben je buiten bij paleisje ofzo." "De afwerking van het randje steen langs het gras is mooi en de oranje bloemen zijn mooi."*

1/8 Is apart en daarom mooi. *"De rand is mooi afgewerkt."* *"Het bomendak van de hoogste bomen moeten ze alleen afknippen, dan krijg je meer licht. Een heel strakke heg is mooi."*

1/10 "*Dit bedoel ik, lekker barbecuen, overzicht, de mensen."*

1/12 *"Ik zie wel dat die man wel eenzaam is" "Maar hier zou ik wel heen gaan als ik eenzaam was. Als ik heel blij zou zijn zou ik naar 1/2 gaan. Met vrienden enzo."*

1/13 *"Hier zou ik wel willen liggen, naar boven kijken. Dat lijkt me echt schitterend, helemaal als er nog een fontein was." "Die bloemen zijn mooi."*
De plek die vrolijkt je op en brengt ontspanning. *"Alles helemaal los." "De kleur vrolijkt je ook op als je er naar kijkt. De combinatie met het groene vind ik mooi."*
"Na tentamens daar lekker liggen."

1/15 Doolhof is van een afstand mooi. *"Het liefst met heuvel erbij, waarop je kunt gaan staan om op het doolhof neer te kijken. Zou er zelf niet in willen gaan. Maar het is wel apart daarom mooi."*

1/17 Lage heg is mooi.

1/18 *"Onderste met meer groen mooist."* De andere jongen vindt middelste fontein het mooist want "*die past beter in de omgeving."* Hij is van mening dat bij de spuitende fontein meer openheid nodig is om het goed uit te laten komen.

1/24 *"Is mooi omdat je zonlicht erop ziet schijnen."* Hier heb je ook mooie bomen. Je zou er wel tikkertje gaan spelen. Hier is ook een strakke scheiding met de bomen.

Conclusie lelijke elementen in het groen volgens de twee Marokkaanse jongens
Losse bladeren op de grond
Te gesloten bomen

Conclusie mooie elementen in het groen volgens de twee Marokkaanse jongens
Overzicht
Netjes/ verzorgd
Passen in de omgeving
Afwerking van de randjes strak
Brede paden

Conclusie verschil jongens/meiden
De jongens gaan voornamelijk voor open ontwerpen, de meisjes juist meer voor half besloten groen. Opvallend was dat 'besloten groen' door meisjes wel mooi gevonden werd, maar zij vonden het te eng om door heen te lopen. De jongens vonden het daarentegen niet eng, maar juist helemaal niet mooi. Jongens willen overzicht houden. *"Bij zo'n begroeid stukje, daar moet je even gas geven met hardlopen"*.

5.3 Gespreksinhoud met de twee oudere dames

Dit interview werd afgenomen met een mevrouw van 62 en een mevrouw van 68 jaar. Het opleidingsniveau is onbekend. Beide dames wonen in de Provenierswijk en hebben vorig jaar wel meegedaan aan het onderzoek Bewonersinbreng in het groen van Alterra, 2005. Zij hebben een eigen tuin.

5.3.1 Beoordeling van de door henzelf gemaakte foto's

Argumentatie per respondent voor de lelijkste-groen foto van de door henzelf gemaakte foto's

1 De argumentatie bij de lelijkste foto is dat de situatie dan wel tijdelijk is, maar toch erg gevaarlijk en lelijk is. *"Je kan er zo in vallen, het moet niet kunnen dat dit zo voor je deur is."* (Zie foto 52)
2 De tweede respondent heeft een foto van een vervallen speelplek in het groen. Naast commentaar op het vervallen groen.

"De bosjes zijn eng. Moeten ze snoeien ofzo.", is er ook commentaar op de situatie op zich: *"Er komen vaak kinderen zonder ouders."* (en die kinderen/jongeren bekladden de boel) *"Je zit ook afgelegen"* (zie foto 53)

Bij de keuze van de allerlelijkste foto kiezen beide respondenten voor hun eigen gefotografeerde plek. De ene respondent beargumenteert dit dat *"veilig groen en een veilig speelplekje ook belangrijk"is*. De andere vindt de opbreking gevaarlijk en daarom lelijker. Een overeenkomstig criterium is dat het groen lelijk gevonden wordt als het gevaarlijk is. (foto 52 en 53)

Bij de bespreking van de andere lelijk-groen foto's komen de volgende opmerkelijke of veel voorkomende punten naar voren.
Een met vilt bekleed bruggetje is niet mooi. *"Het past er niet. Ik vind het niet mooi in elk geval."* (zie foto 54)

Onverzorgd groen is een vaak genoemd negatief element in het groen. Te ver uitgelopen bomen, onkruid, maar ook rommel zijn de irritatie-factoren. *"Sommige tuintjes aan de singel zijn om te huilen, helemaal niet onderhouden en veel onkruid."* Zie foto 56.
'Singel met rommel erin is lelijk."(zie foto 55)

Een plek waar de oudere dames niet zullen gaan zitten is een plek: *"Waar bijna niemand zit, daar ga ik ook niet zitten, Ook niet als er jeugd van 16 jaar rondhangt. Ik wil soms gewoon even langs het water zitten. Ik zit altijd maar heel even ergens, 10 minuten."*
"Er zijn daar te veel mensen en er worden veel honden uitgelaten."

Betegelde kale open plekken vinden de oudere dames lelijk omdat deze weinig uitstraling hebben en je er niet fijn kan zitten. Zie foto's 57 t/m 61.

Als laatste storend en lelijk element is als volgt: *"De bank is beklad, dat vonden de kinderen zelf ook lelijk dat het beklad is. Het is er ook gevaarlijk zo achter de huizen, voor kleine kinderen alleen is dat toch ook sociaal gevaarlijk. Om 4 uur gaat het poortje dicht zodat ze er niet meer in kunnen".*

Argumentatie per respondent voor de mooiste-groen foto van de door henzelf gemaakte foto's

1 Echt de mooiste is een foto van de singel. (zie foto 63) *"Singel is altijd prachtig."*
"Met eendjes enzo. De fontein sproeit niet meer zo mooi alle kanten uit. Het is nu net een tuinslang die staat te sproeien. We zijn er met de bewonersvereniging mee bezig geweest, maar niets mee gebeurd."

"De singels hebben natuur, bomen, de vogels enzo. Daar geniet ik van."
"Singels worden altijd mooi gevonden, altijd verzorgd. Ik zat er ook al met mijn moeder. Fantastisch mooi, altijd al zo geweest."
De singel wordt ervaren als een plek waar je tot rust kan komen. *"Singel geeft meer rust."*

De Treurwilgen langs de singel horen volgens haar zo te zijn, hangend.

Ze verteld dat er vroeger ook rozen waren, maar die zijn weggehaald. De kleur van bloemen maakt niet zoveel uit, ook wit mag. *"Kleuren, als het maar vrolijk is. Vrolijkt altijd op."*
"Het riet heeft daar dan in bloei gestaan, is hartstikke mooi."
"Mooie Irissen in het voorjaar in het water" Zie ook foto 69.

Toch heeft de respondent ook een sterke voorkeur voor een andere plek. (zie foto 64) Deze plek vindt ze nu mooi omdat het een groot verschil maakt met hoe de situatie daar vroeger was. Wel vind ze het jammer dat het hek zoveel geld heeft gekost en er vervolgens niks meer met de plek gedaan wordt.

2 De tweede respondent heeft een foto met een groot verhoogd grasveld langs een straat gekozen als mooiste foto. Zie foto 62.
"Daar was opeens een vlakte met allemaal gras, vind ik heel veel ruimte geven en mooi…. Heb ik echt zo ineens ontdekt."
Het gaat haar vooral om het uitzicht, er is niet zozeer een gebruik genoemd.

Voor het kiezen van de mooiste foto kiezen de respondenten de foto die door henzelf zijn gefotografeerd.
Voor de singel blijkt de combinatie land, water en de eendjes en meerkoetjes met kleintjes erbij echt belangrijk. Voor de andere foto de ontdekking van het plotseling mooie weidse grasveld.

Positieve elementen in het groen
Bij dit gesprek zijn ook de andere foto's besproken. Hier volgen de meest opmerkelijke of meest voorkomende punten.
Een opmerking over de eigen straat bijvoorbeeld: *"Da's mijn eigen straat, daar ben ik trots op.*
Daar hangen allemaal plantjes aan de muur." Zie foto 67 en 68.
En ook: *"Het is een stille, rustige plek. Het is gebogen gebouwd, daar kun je eventjes zitten."*

Waar de respondenten het liefst gaan zitten is daar waar meerdere mensen zitten. *"Veel mensen zijn in de stad. Leuk om mensen te kijken. Maakt dan niet uit of het groen is of niet."* Ook de volgende opmerking geeft een beeld van de situatie waarin zij graag gaan zitten: *"Niet in de buitenwijk. Gezellig gaan kijken doe je hier niet."*

Een ander stukje groen wordt mooi gevonden door de combinatie van elementen en de verzorgde uitstraling: *"Het lattenwerk met vriendelijke bloemen en zomerbloemen. Het is mooi verzorgd."* Zie foto 65 en 66.

Een respondent heeft ook foto's gemaakt van plekken die zij zelf niet zozeer mooi vindt, maar waarvan zij vindt dat die goed binnen de omgeving passen, waardoor deze toch weer wel mooi zijn. Goede voorbeelden hiervan zijn foto's 70 en 71. Op deze eerste foto vindt zij het groen heel kaal, waardoor het plein wat te open en stenig blijft. Op de tweede foto is enkel een schildering van een plant te zien. Juist door de betonnen omgeving past een dergelijke schildering juist goed op die plek.

5.3.2 Beoordeling van de door Alterra aangeleverde foto's door de twee oudere dames

1/7 *"Mag wel flink gesnoeid worden 't is veel te dicht zo"*
"Ik vind dat gewoon een eng paadje"
"Onverzorgd. In het bos zou ik er helemaal niet naar toe gaan."
Maar dezelfde situatie in het Vroesenpark gaat ze wel heen. *"Daar vind ik het helemaal niet eng, stom zeg."* Dit heeft waarschijnlijk te maken met toe-eigening van de plek.

1/8 *"Wel aardig, past wel in de stad en is heel verzorgd."* Volgens de andere respondent is het *"Heel mooi"*.

1/9 *"Voor een arboretum is dit. Het zou wel mooi zijn."*
De respondenten zouden het waarderen wanneer zo iets in de buurt ergens in het plantsoen komt, maar wel op voorwaarde dat het niet verwaarloosd moet zijn. *"Maar het moet niet helemaal overal zo zijn."*
"Ik vind zelf groen en groot mooi, dat past bij Rotterdam. Er horen mensen bij."

Vergelijking 1/2 en 1/10: strakke tuin en open grasveld
Bij 1/10: *"Ja, gezellig, met de kleinkinderen die kunnen daar lekker spelen. En mensen kijken"*
Met name de aanwezigheid van andere mensen in het groen is belangrijk.
"Ik heb liever gewoon gras, dat vind ik heel belangrijk."

Bij 1/2: *"Ik vind dit wel heel mooi, het moet te overzien zijn."*

Bij het kiezen tussen 1/2 (een strak aangelegde tuin met bankjes en potten) en 1/10 (een open grasveld met mensen en een paar hoge bomen) Kiezen ze beide een verschillende foto.

Vergelijking 1/5, 1/16 en 1/28 (strak talud, moerassige overgang, stenige overgang)
1/28 heeft de voorkeur omdat het er *"gezellig uit ziet"* en *"geeft een leuk effect"*. Maar ook doet de stenige overgang *"…een beetje aan het buitenland denken, dat maakt het leuk."*

Over de vraag of dit ook bij de singel kan: *"Nee dat weer niet. Maakt het natuurlijk ook wel snel rommelig. Maar zo in ze geheel vind ik het wel wat hebben."*
Volgens de respondent kan het wel als het als een speciale plek wordt gemaakt zodat je het water in kan.

Bij 1/5 staat te veel riet in het water. En bij 1/16 is het negatief dat je *"er helemaal niet bij kan."*

1/13 Dit is volgens de respondenten inderdaad een plek waar je goed kan ontspannen en je kan opladen: *"Ja dat kan ik me voorstellen. Hier voel je je gelukkig, zo van het zit er op."*

Conclusie lelijke elementen in het groen volgens de twee oudere dames
Sociaal of fysiek gevaarlijke plekken

Rommel
Onkruid
Bij te veel of geen mensen gaan ze niet ergens zitten

Conclusie mooie elementen in het groen volgens de twee oudere dames
Overzicht
Bankjes
Bloemen
Dieren, zoals eenden, vogels en vissen
De singel

5.4 Gespreksinhoud met de twee Turkse moeders

Dit interview werd afgenomen met een 41 jarige moeder en haar 21 jarige schoondochter. Het opleidingsniveau is onbekend. Beiden hebben kinderen en zijn van Turkse afkomst. Zij hebben nog niet eerder meegedaan aan een dergelijk onderzoek.

5.4.1 Beoordeling van de door henzelf gemaakte foto's

Argumentatie per respondent voor de lelijkste-groen foto van de door henzelf gemaakte foto's

1. lelijkste plek volgens Nesibe is *'vies, vuil, de bomen niet goed, niet mooi groen, vuil moet weg...moet mooi gemaakt worden'*. Er moet zorg aan de beplanting besteed worden en de begroeiing moet gezond zijn. Ook wil men er geen afval of vuil. (zie foto 72)

2. lelijkste plek volgens Raveka: *'stinkt, ratten, muizen'* dit wordt opgemerkt bij de foto van de kademuur langs de singel (zie foto 73).

Andere lelijke plek ligt ook aan de singel: *'hondenpoep, ... water vies, planten kaal, moet schoon gemaakt worden.... andere kant is mooi* (er staan bomen) *en schoon'*. (Foto 81).

Kale planten en een stoep met onkruid tussen de tegels maken de plek tot een lelijke plek. Zie foto 76.

Andere lelijke plekken
'bomen brengen insecten mee, buren hebben daar ook last van... geen uitzicht, je kunt de kinderen niet zien'. Zie foto 75 (dit laatste punt van zorg kwam ook in het buurtgroenonderzoek in Osdorp naar voren, Aalbers et al, 2005).

'kale plekken in het gras... modder'. Zie foto 74 & 81.

'*Insulindestraat: lelijk wordt, modder...kinderen splatsj, worden er vies, kale grond...'*. Zie foto 74
Toch heeft deze plek volgens Ravenka een goede potentie om wel mooi te worden.

Eén speeltoestel voor de kinderen is te weinig, dan krijgen zij onderling ruzie over wie erop mag. (Daarom wordt foto 78 tot lelijk-groen gerekend en 87, 89, 90, 93, 94 en 95 tot mooi-groen) Foto's 90 en 91 zijn wel mooi omdat ze goede speelplekken hebben en bankjes, maar wordt wel opgemerkt dat er wat weinig groen is en geen mogelijkheid is om je handen te wassen.
De gefotografeerde mooie plekken zijn ook mooi omdat ze allemaal een volle en/of grote bomenrij op de achtergrond hebben. Hierdoor wordt de plek een beetje afgeschermd en geeft waarschijnlijk een vertrouwd of beschermd gevoel. Ook zijn op deze plek bankjes aanwezig. Dit wordt tijdens het interview vaak opgemerkt. Zodra er geen bankjes zijn of volle bomen ontbreken, wordt de plek als minder mooi beoordeeld. Zie foto's 79 en 80. Foto 92 is juist mooi door de vele bankjes.

Foto 74 kon mooi zijn maar is nu niks. Ze willen gelegenheid om handen te wassen, is belangrijk voor ze. Ze willen bloemen, w.c., banken voor mannen en voor vrouwen, kinderspeeltoestel, zeker een schommel, een fontein, kunstgras, openbaaar toilet dat schoongehouden wordt tegen betaling,...*'25 cent betalen... ijsje eten...'*. Dit beeld schetsen ze voor Turkije, ze missen het hier. Zie foto 74

Argumentatie per respondent voor de mooiste-groen foto van de door henzelf gemaakte foto's

1. De mooiste plek vindt Nesibe de binnentuin achter haar flat: *'mooiste, alles soorten, groot, spelen, zitten, theedrinken met kinderen..'*. Nesibe kent de plek goed, zij woont eraan. Het is een binnentuin met haag erom heen. (zie foto 83) Je kunt er zitten, met kinderen in de buurt. Vanaf de zitplek kun je de kinderen in de gaten houden.
2. Raveka toont als mooiste een plek bij de singel. Het feit dat je vanuit de plek kunt kijken naar het water van de singel, de brug met het verkeer en de mensen erop zijn belangrijke redenen om de plek de mooiste te vinden. Alleen ontbreekt er een bank om op te zitten.*'water echt mooi'. Zie foto 82*

Plek met bloemen en bankjes is het mooiste Zie foto 83. Met madeliefjes ook mooi, maar niet zo mooi als deze. Zij verwijst naar foto 83. Zij geeft aan dat de madeliefjes verdwijnen met het maaien (zie foto 78 en 82).

De Rotte met bomen in oliedrums (zie foto 84). *'Mooi, bomen in het water, water stinkt, is vies, met boom erin is mooier.'*

Foto met rozen tegen een gevel: '*Rozen maken huis mooi'*. Zie foto 85.

Foto van geverfde bogen: *'mooi, geen spinnen meer te zien'*. Foto 86. Maar dan moet wel de plek schoon gehouden worden, want dat maakt hem dan minder mooi. RaM3

'Speelgoed, groen, water, brug kijken, mensen lopen daar, eten, drinken, zitten met mensen, kijken naar mensen op de brug'. Kunnen zitten en uitkijken op iets dat ze interesseert (mensen, verkeer) maakt een plek positief. Zie foto 82.

'Water is goed'. Het liefst ziet Raveka schoon, helder water met vissen erin, geen riet,

het moet *'duidelijk'* zijn. De boom en de fontein op deze plek zijn mooi, er mist alleen een bankje. Zie foto 88.

5.4.2 Beoordeling van de door Alterra aangeleverde foto's door de twee Turkse moeders

1/20 '*mooi, water ziet er mooi uit, met vissen'*
1/5 '*riet niet mooi'*
1/16 '*overgang niet mooi, teveel groen, kan er niet door lopen, moet er ook mooi uitzien'*
1/2 '*mooier dan' 1/1*, 1/2 *'is veel werk van gemaakt', niet werk maken, niet mooi'*. Er moet dus zorg aan het groen besteed worden.
1/1 *'als verdrietig, lopen, nadenken* (ze maakt het gebaar van een hoofd dat wat verwerkt).
1/2 '*gelukkig'* deze emotie past bij de meer cultuurlijk ingerichte plek, voor kinderen vinden ze hem niet geschikt, die moeten zich er te rustig houden, worden daar moe van, maken het vies of stuk. 1/1 vinden ze voor kinderen meer geschikt.
(foto's toevoegen)
1/9 *'mooi, kleuren'*
1/3 vindt Raveka mooi: *'veel bomen, goed groen gras'*. (Keukenhof-foto)
1/3, 1/9, 1/13 vindt Nesibe alledrie mooi
1/9 Raveka: '*kun je alleen lopen...kun je niet zitten*', dat maakt het wat minder interessant.
1/3 Raveka: *'mooi, goed, alles kleuren, mooi'*. Ze gaat binnenkort naar de Keukenhof.
1/13: het rechtse plaatje met eenjarige bloemenmotief in gras op een glooiend terrein vindt ze mooi, nog mooier dan de Keukenhof
1/24 Nesibe en Raveka samen: samen, zitten, barbecuen, kinderen kunnen er goed spelen, alles kun je daar doen. Op 1/23 kun je die dingen niet doen, gras te hoog. (gaat om ca 15 cm hoog gras). 1/10 kun je alleen maar zitten.
1/7 '*kun je alleen maar lopen, bang dat iemand uit de bosjes komt en me erin sleurt'*. Met haar man zou ze er wel willen wandelen, nog liever op plek 1/12, want *'kan de achterkant van de bomen zien'*. Je kunt makkelijker tussen de bomen door kijken, de achtergrond is open.

Conclusie lelijke elementen in het groen volgens de twee allochtone moeders
Vuil
Kale plekken waardoor modder ontstaat
Insecten en ongedierte

Conclusie mooie elementen volgens de twee allochtone moeders
Schoon
Volle bomen
Bankjes
Plek om je handen te wassen

Meiden lelijk-groen

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

Meiden mooi-groen

14

15

16

Meiden mooi-groen

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34
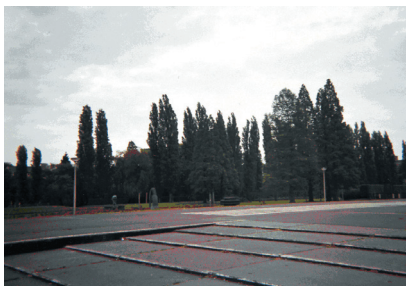

Jongens lelijk-groen

36

37

38

39

40
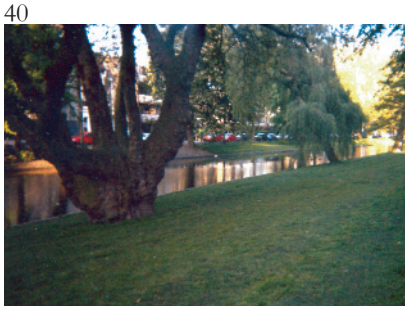

41

42

43

Jongens mooi-groen

44

45

46

47

48

49

50

51

Ouderen lelijk-groen

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

Ouderen mooi-groen

62

63

64

65

66

67

Ouderen mooi-groen

68

69

70

71

Turkse moeders lelijk-groen

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

Turkse moeders mooi-groen

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

1/1

1/2

1/3

1/4

1/5

1/6

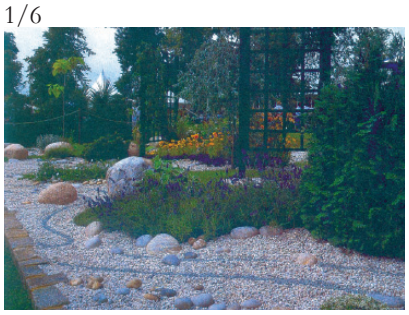

1/7

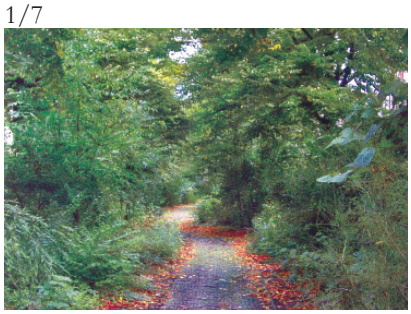

1/8

1/9

1/10

1/11

1/12

1/13

1/14

1/15

1/16

1/17

1/18

1/19

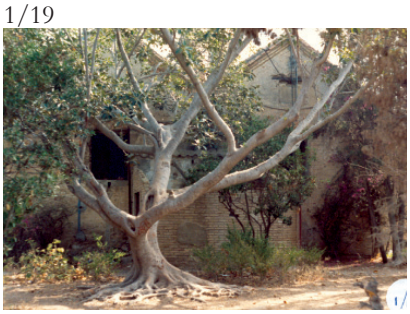

1/20

1/23

1/28

1/24

6 Conclusies van de interviews per doelgroep

In dit hoofdstuk staan de conclusies vermeld naar aanleiding van de interviews. De conclusies staan vermeld op volgorde van hardheid. De eerste conclusie is hard, de laatste nog onzeker. Aan het eind van de conclusies staat een terugkoppeling met de theorie vermeld. Hierbij wordt duidelijk welke ervaringswereld er bij iedere respondentgroep past en of het groen bij een bezoek aan het groen op de voorgrond of op de achtergrond aanwezig is.

6.1 Conclusies naar aanleiding van gesprek met de vier Marokkaanse meiden

1 Er moet zorg aan het groen zijn besteed. Je moet als het ware de natuur koesteren om er op die manier voor te zorgen dat er een band met de natuur gecreëerd wordt. Het groen moet daarom verzorgd zijn of 'netjes zijn bijgehouden'. Hiermee wordt bedoeld dat planten niet door elkaar moeten groeien en er geen afstervende planten mogen liggen. Een klimop op een boomstam is daarom te slordig en ongewenst. Juist strakke hoogteverschillen bij de planten waardoor er structuur blijft, is gewenst. Zij geven daarom de voorkeur aan een harmonieus en cultuurlijk ontwerp. Zie 6, 13, 19 t/m 28.

2 Iets aparts of iets van kunst in het groen waarderen ze. Wanneer er een speciaal 'iets' is, trekt het meer aan om er naar toe te gaan. Zie foto 33.

3 Kale grond of gras met kale plekken is uit den boze.
"De omgeving is heel leuk, maar die kale plekken in het gras verpesten het. Je wilt voetballen ofzo, maar er zijn alleen maar keien en zand en stukjes groen, daar doe je jezelf gewoon pijn aan. Je kan er niet veel mee doen, Maar ook het aanzien, het is gewoon lelijk." En *"Je kan het beter voller laten lijken."* Zie foto 2, 5, 10, 11, 12

3 Rommel, vuil en afval vinden ze negatief. Alles wat weggegooid wordt in de natuur (van afval) vinden ze lelijk. Zie foto's 4, 7, 8 en 9.

4 De elementen water/groen werken positief door. *"Het geeft gezelligheid."* Zie foto 29 t/m 32.

5 Je moet erin kunnen, in de natuur (Dit blijkt ook uit Aalbers en Bezemer, 2005)

6 Een van de meiden geeft heel bewust aan dat de combinatie van water, groen en diertjes (een foto met kuikentjes) haar erg aanspreekt. Zie foto 15

7 Ze vinden kiezelsteentjes, gebruikt als afscheiding of als pad mooi (net als de jongens). Zie foto 16

8 Lijkt alsof ze wit (van de witte bloemen) geen kleur vinden. Juist bonte kleuren werken positief bij hen. Maar wanneer het weer veel volle witte bloemen zijn is dat ook positief. Zie foto 18.

Bij een terugkoppeling naar de theorie voor de beleving en ervaring van groen blijken de meiden een grote voorkeur te hebben voor de ervaringswerelden Amusement en Afleiding. Dit blijkt uit hun argumentatie waarom zij naar het park gaan. Ze gaan graag met vrienden naar het park om te kletsen, wandelen, voetballen, barbecuen. Dit doen zij voor de gezelligheid, maar ook voor de ontspanning. Ook gaan zij wel eens alleen naar het park, bijvoorbeeld na een drukke dag om ergens lekker te relaxen of om over iets na te denken. Deze momenten passen goed bij de ervaringswereld Afleiding.

Bij alle activiteiten functioneert het groen voornamelijk als decor, maar ondanks dat vinden zij het wel belangrijk dat het groen er goed verzorgd en schoon uitziet en dat er faciliteiten zijn zoals bankjes en prullenbakken.

6.2 Conclusies naar aanleiding van gesprek met de twee Marokkaanse jongens

1. Orde en overzicht in het groen is heel belangrijk. Daarbij moet in het ontwerp een zekere mate van spanning en harmonie zijn; de objecten moeten erin passen.
   "Het benauwt anders heel erg." Zie foto 44, 45, 49 en 50.
2. Hogere begroeiing mag wel op de achtergrond aanwezig zijn, maar mag het zicht niet belemmeren. Dus niet zoals op foto 38, maar wel zoals op foto 48.
3. Het groen moet schoon zijn en er moet zorg aan besteed zijn. *"Ik ga graag naar een park, maar het moet er wel een beetje goed uitzien"* Zie foto 39 zoals het niet moet, 46 en 48 voor zoals het volgens de jongens wel moet..
5. De jongens zoeken als ze eenzaam zijn een parkje op met oude bomen (hoger op stam) met een pad eronder, ruim zicht er onderdoor en open gras er vlak bij. (Dit zou er op kunnen duiden dat een dergelijke plek goed is voor de reflectie) Ze zoeken dan juist de band met de natuur op.
6. Zij geven de voorkeur aan een cultuurlijk ontwerp waar veel te zien is om samen te beleven geven. Zie foto's 49 en 50.

De conclusies 1 en 2 worden ondersteund door resultaten uit een lopend onderzoek door Alterra met onder meer Marokkaanse mannen in Osdorp, Amsterdam.
" Als je een park hebt en het is open met mooie planten er omheen, dan is dat leuk om met vrienden lekker te gaan zitten of barbecuen. Geeft ook een mooie sfeer. Maar als het allemaal zo dicht op elkaar zit, dan weet je niet waar je naar toe moet."

Bij een terugkoppeling naar de theorie voor de beleving en ervaring van groen blijkt bij de jongens, net als bij de meiden, een grote voorkeur te zijn voor de ervaringswerelden Amusement en Afleiding. Dit blijkt uit de argumentatie van de jongens over waarom zij naar het park gaan. Ze gaan graag met vrienden naar het park om te kletsen, wandelen, voetballen, barbecuen. Dit doen zij, net als de meiden, voor de gezelligheid, maar ook voor de ontspanning.
Daarnaast gaan zij ook wel eens alleen naar het park, bijvoorbeeld na een tentamen

om ergens lekker te relaxen of om over iets na te denken. Deze momenten passen goed bij de ervaringswereld Afleiding.

Bij alle activiteiten functioneert, net als bij de meiden, het groen voornamelijk als decor, maar ondanks dat vinden zij het wel belangrijk dat het groen er goed verzorgd en schoon uitziet. Tevens zijn volgens hen faciliteiten zoals bankjes, prullenbakken en een goed verzorgd grasveld vereist.

6.3 Conclusies naar aanleiding van gesprek met de twee oudere dames

1. Er moeten andere mensen aanwezig zijn, maar of ze ergens wel of juist niet gaan zitten hangt sterk af van het aantal mensen dat ook het groen bezoekt. Een heel drukke plek is niet fijn doordat dan de rust verdwijnt, maar een hele stille plek vinden ze juist weer te gevaarlijk voor zichzelf.
2. Het groen wordt met name gebruikt als plek waar je even kan uitrusten. *"Niet om er uren te zitten, maar gewoon even 10 minuten op een bankje zitten."*
   "Ik ga ook heel vaak even lekker buiten zitten en naar de kinderen kijken."
   Het kan zijn dat deze oudere dames slechts even blijven zitten omdat zij zelf een tuin hebben en daarvan gebruik maken om in het groen te zitten. De andere respondenten hebben geen eigen tuin.
3. Een plek moet harmonie uitstralen. Alle elementen moeten in de omgeving en bij elkaar passen. Zo worden foto's als mooi aangeduid die zij zelf eigenlijk te kaal vindt maar juist doordat het goed bij elkaar past, is het toch weer mooi. Zie foto 70 en 71. Voor de oudere dames hoeft het groen niet strak aangelegd te zijn. Treurwilgen die met takken in het water hangen zijn daarom niet storend. Zie foto 69.
4. Het groen moet een groot-stedelijke uitstraling hebben. Met veel uitzicht, bijvoorbeeld een groot grasveld. Zie foto 62
5. De persoonlijke binding met de plek heeft een grote waarde. Afhankelijk van de identiteit van de plek passen er andere objecten in, maar worden er ook herinneringen aan gekoppeld. *"Hier liep ik ook altijd met mijn moeder"* Maar ook: *"Dit heb ik ontdekt als iets heel nieuws, bij de ene buurt past iets geheel anders dan bij andere buurt."* Zie foto 62.
6. Er moeten bijzondere objecten aanwezig zijn. Zo kan voor iedere plek een eigen identiteit worden aangegeven. Zie foto 63 en 65.

Uit dit onderzoek is gebleken dat bij de oudere dames de ervaringswereld Afleiding het beste past. Zij gaan naar buiten om even uit te rusten. De nostalgie, waarbij herinneringen van vroeger naar boven komen, is belangrijker dan bij de andere respondentgroepen. Zij gaan vaker alleen naar het groen en gaan dan juist daar zitten waar een kleine afleiding is van andere mensen, maar waar zij tegelijk ook tot rust kunnen komen. Het groen komt bij deze groep meer op de voorgrond dan bij de andere respondenten.

6.4 Conclusies naar aanleiding van gesprek met de twee Turkse moeders

1. Men wil vooral samen buiten zijn in het groen. Een plek is mooi als je er wel samen kunt zitten maar ook je handen kunt wassen en er een drinkfonteintje is. Daarbij moet een speelplek schoon en verzorgd zijn (geen afval, geen poep). Dit geldt ook voor het groen in het algemeen en het water in de singel. Zie foto's 72, 74 en 87.
2. Groen wordt gebruikt als plek om bij te komen, na te denken of om verdriet te verwerken.
3. De moeders willen graag kunnen zitten op bankjes. Een plek om ook te kunnen barbecuen is daarbij erg gewenst. Zo wordt een foto beoordeeld als lelijk-groen omdat hier bankjes ontbreken. Zie foto's 77 en 92.
4. De moeders willen kunnen zien; overzicht hebben over de plek op hun spelende kinderen. Daarnaast moet er levendigheid zijn zoals verkeer en mensen op de brug, maar het moet ook weer niet té druk zijn. Een mooi-groen foto is 82, een lelijk-groen foto is 75
5. De aanwezigheid van meerdere speeltoestellen voor kinderen op een plek is vereist zodat kinderen niet buitengesloten kunnen worden door andere kinderen. Een mooi-groen foto zijn daarom 87, 89 en 90, een lelijk-groen foto is 78.
6. Groot groen zoals een grasveld, bomen en bloemen maken een plek mooier. Rozen en madeliefjes doen dit. Zie foto 85. Natuurlijk inheems bosplantsoen of struweel waarderen ze negatief omdat dit het overzicht belemmerd. Zie foto 75.
7. Net als bij de andere groepen vinden ook deze twee moeders dat er zorg aan het groen besteed moet worden. Natuur is blijkbaar iets om goed voor te zorgen, werk van te maken. Het natuurbeeld is echter niet ecologisch. Netjes verzorgd groen en water, maar ook diertjes zijn voor hen natuur. Gezonde planten en gezonde begroeiing vinden de moeders mooi. Blad of (dood) gras tussen tegels zijn daarom storend en negatief in het beeld. Zie foto 76
8. Alleen maar stoep om op te spelen, zoals bij het Lispunt is níet groen genoeg, alhoewel ze de speeltoestellen / sportvelden voor kinderen wél waarderen. Er moet groen bij. Zie foto's 79 en 80.
9. Je moet door het groen kunnen lopen en je moet er kunnen zitten. Dit was ook al een van de conclusies van de buurtgroenbezoeken in Amsterdam en Rotterdam door Aalbers en Bezemer (2005).

Uit het groengebruik van allochtone moeders is te concluderen dat zij meer voorkeur hebben voor de ervaringswereld 'Afleiding' en in mindere mate voor de wereld 'Amusement'. Zij gaan naar het groen om te zitten, te wandelen, barbecuen en om met de kinderen te spelen. Het groenbezoek werkt als een ontspanningsmoment waarbij zij zelf tot rust kunnen komen door naar andere mensen, water en het verkeer te kunnen kijken. Dit past goed binnen de wereld 'Afleiding'. Wanneer zij het groen bezoeken met hun man of familie om te wandelen of barbecuen, past dit beter bij de ervaringswereld 'Amusement'.

Bij de moeders vormt het groen, net als bij de jongeren en de oudere dames ook een decor maar treedt wel meer op de voorgrond doordat zij minder vaak in grote groepen en vaker alleen met hun kind naar buiten gaan.

7 Aanzet tot vragen voor de omnibus enquête van de gemeente Rotterdam

Op basis van het literatuuronderzoek en de interviews kunnen uit dit onderzoek verschillende conclusies getrokken worden. Door het kleine aantal respondenten zijn deze conclusies mogelijk niet representatief voor de gehele groengebruikersgroep. De doelstelling van dit onderzoek is het inzichtelijk maken van de inhoud van de waardering, beleving en wensen ten aanzien van het stedelijk groen van bewonersgroepen in Rotterdam die over het algemeen niet vaak betrokken zijn bij bewonersparticipatie-projecten. Door deze waardering, beleving en wensen met de Rotterdamse enquête kwantitatief te onderbouwen of te staven kan de gemeente beter inzicht krijgen in de invulling hiervan door haar diverse bevolking. De resultaten uit dit onderzoek zijn bruikbaar om relaties en criteria uit te abstraheren en vervolgens te gebruiken voor de enquêtevragen. In dit hoofdstuk worden daartoe de meest duidelijke relaties en criteria nogmaals uiteengezet.

Mening over groen

In dit onderzoek in Deelgemeente Noord zijn de waardering, beleving en wensen ten aanzien van groen onderzocht. Daarbij is ook gevraagd naar de mening over groen en natuur van de respondenten. Een eerste aspect dat daarbij opviel is dat alle respondenten het groen waarderen zolang dit er goed verzorgd uitziet. *"Ik ga graag naar een park, maar het moet er wel een beetje goed uitzien"*.

Er moet zorg aan het groen besteed zijn. Dit wijst erop dat mensen vinden dat er voor de natuur gezorgd moet worden.

Voor Rotterdam is het interessant om met behulp van de omnibusenquête te onderzoeken of dit klopt en wat de verschillende groengebruikersgroepen onder 'goed verzorgd' verstaan. In de gesprekken met de jongens bleek dat zij bijvoorbeeld treurwilgen maar slordig vonden, terwijl de oudere dames van mening waren dat de treurwilgen er mooi en verzorgd uitzagen. Zie foto 38 en 69. Door dit op grotere schaal te onderzoeken kan duidelijker worden hoe het groen eruit moet zien om positief te worden beoordeeld door bewoners. Wanneer mensen het groen positiever beoordelen zullen zij het groen eerder gebruiken. Naarmate zij het meer gebruiken, leren zij het ook meer beleven.

Bij de vragen tijdens de interviews over wat de respondenten onder natuur verstaan, blijkt dat zij dit vrij direct koppelen aan alles wat groen is. Het groen kan hierbij zeer breed genomen worden: Het gras tussen de tegels, maar zelfs een geschilderde afbeelding van een plant of een zandsculptuur wordt door de respondenten tot groen gerekend. (zie foto's 56 en 71) Ook geven de respondenten de voorkeur aan meer cultuurlijk groen wat strak onderhouden is. Juist weelderig en natuurlijk ogend groen wordt opgevat als slordig en benauwend.

Het is interessant om omnibusenquêtevragen te richten op wat mensen verstaan onder natuur en groen. Door daarbij te vragen naar de gewenste uitstraling van dit groen, kan duidelijker worden hoe ervoor gezorgd kan worden dat het groen in Rotterdam in de toekomst positiever wordt beoordeeld.

De inrichting in relatie tot ervaringsdoel, met wie en in welke stemming men naar het groen gaat

Om het groen meer gewaardeerd te laten worden, is het aan te raden om te achterhalen op welke wijze verschillende mensen het groen (willen) gebruiken. Uit dit onderzoek blijkt dat daarvoor drie aspecten onderzocht moeten worden: het ervaringsdoel (wat ga je doen in het groen: ontspannen, nadenken, hardlopen etc.), met wie ga je naar het groen en in welke stemming?

Afhankelijk van de beoogde activiteit in het groen is een bepaalde inrichting van het groen gewenst. Naarmate de beoogde activiteit beter past in de groene omgeving, stijgt de waardering voor het groen. Dit bleek ook in het onderzoek van Aalbers en Bezemer (2005). Wederom geldt, hoe hoger de waardering des te vaker zullen mensen het groen bezoeken en zullen zij dit beter leren beleven.

Wanneer meer kwantitatieve gegevens bekend zijn over de beoogde activiteiten in het groen kan men de inrichting van het groen erop aanpassen. Mensen gaan het groen dan meer waarderen omdat hun beoogde activiteit hierdoor makkelijker of mogelijk wordt. Een voorbeeld hiervan is de opmerking van de allochtone moeders over een waterfonteintje. Een fonteintje zou hun groenbezoek aanzienlijk prettiger maken, omdat het erg handig is wanneer ze met kinderen buiten aan het spelen zijn en even handen willen wassen of willen drinken.

Door de enquête te richten op de beoogde activiteit in het groen en door wie dat gedaan wordt, kan waarschijnlijk meer duidelijk worden welke doelgroepen welke typen activiteiten willen uitvoeren in welke buurt.

Het is interessant extra aandacht te hebben voor de relatie tussen de persoonlijke stemming en de gewenste omgeving. In het onderzoek in Deelgemeente Noord kwam naar voren dat wanneer iemand verdrietig is, diegene meer de voorkeur geeft aan een besloten omgeving met volwassen bomen en vloeiende lijnen dan wanneer diegene vrolijk is. Met vrienden bezocht men liever een meer cultuurlijke, geometrische omgeving met gesnoeide haagjes en bloempotten. De omnibusenquête kan deze veronderstellingen onderbouwen om te achterhalen of het huidige parkaanbod de gewenste omgevingen biedt die passen bij de verschillende stemmingen en groepen van mensen.

Daadwerkelijk groenbezoek in relatie tot ervaringsdoel, met wie en stemming

Eerst moet men dus onderzoeken of er een relatie is tussen de gewenste inrichting en het ervaringsdoel, met wie en de stemming. Vervolgens moet men verifiëren of het parkaanbod toereikend is. Dit kan men doen door te vragen naar de frequentie van het bezoek van specifieke parken in combinatie met het ervaringsdoel, met wie en de stemming. Op basis daarvan kan de gemeente Rotterdam beslissen of er meer

accentverschillen aangebracht moeten worden om het parkaanbod beter aan te laten sluiten bij de wensen.

Gewenste en storende elementen in de groene omgeving

Naast de combinatie van het ervaringsdoel, met wie en met welke emotie het groen bezocht wordt, kan ook het groen zelf een reden zijn om het groen te bezoeken. Hiervoor is het interessant te onderzoeken wat de uitstraling en verschijning van het groen moet zijn om ervoor te zorgen dat iemand wel of niet naar het groen gaat.

In dit onderzoek gaven de respondenten onder andere aan dat het groen schoon moet zijn (zie ook Aalbers en Bezemer, 2005) en dat een combinatie van verschillende elementen belangrijk is. Gebieden met een combinatie van land, water en dieren worden extra positief gewaardeerd. Tevens geven de respondenten aan dat zij een voorkeur hebben voor open groen, maar dat naarmate je met een grotere groep bent het groen meer besloten mag zijn. Daarnaast wordt kleur positief beoordeeld: het geeft meer uitstraling aan de omgeving en roept vrolijkheid op. Bankjes worden door alle groengebruikersgroepen opgemerkt als een niet te ontbreken element. De respondenten willen graag kunnen zitten en daarbij kunnen kletsen of kijken naar anderen. Met name de jongeren en allochtone moeders geven aan naast gewone zitbankjes ook behoefte te hebben aan picknick- of barbecueplekken. Omdat de ondervraagde oudere dames beschikking hebben over een eigen tuin, kan het zijn dat zij daarom geen behoefte hebben aan een barbecue plaats in het openbaar groen.

Naast voorgaande voorbeelden zijn nog talloze voorbeelden te noemen van gewenste elementen in het groen. Interessant zou zijn om met behulp van de omnibusenquête te achterhalen welke elementen het meest gewenst zijn. Door bijvoorbeeld de top 3 van gewenste elementen toe te passen in verschillende parken kan dit al snel voor een positievere beoordeling van het groen zorgen. Hierbij moet wel worden gewaakt voor een soort standaardisering van de parken.

Naast positief doorwerkende elementen bestaan ook negatief doorwerkende elementen die een vergelijkbaar effect hebben. In de omnibusenquête moet daarom niet alleen gericht worden op de positieve, maar ook op negatieve elementen in het groen. Een top 3 hiervan kan dan worden gebruikt als eerste punten die moeten worden aangepakt om een park te verbeteren.

Natuur op voorgrond of achtergrond

Om te onderzoeken in welke belevingssfeer mensen naar het groen gaan, is het interessant te weten of de natuur daarbij op de voorgrond of op de achtergrond speelt.

In dit onderzoek bleek dat bij de oudere dames de natuur op de voorgrond speelde, terwijl dit bij de andere groengebruikersgroepen op de achtergrond was. Dit kan komen doordat alle groengebruikersgroepen met uitzondering van de oudere dames, het groen zien als ontmoetingsplek voor vrienden en daardoor meer interesse hebben in elkaar dan in het groen.

Wanneer het groen enkel op de achtergrond speelt, zullen mensen minder snel geprikkeld worden door de omgeving. De kans dat zij meer loskomen van de werkelijkheid en in de ervaringswerelden van Interesse of Vervoering komen is daardoor klein. Om mensen meer interesse te laten krijgen voor de natuur, kan het daarom nuttig zijn bijzondere objecten te plaatsen in het groen. Voor dat hieraan begonnen wordt, is het verstandig om via de omnibusenquête te achterhalen of de natuur op de voorgrond of op de achtergrond speelt.

Gewenste overgang land-water

In het onderzoek in Deelgemeente Noord is naar voren gekomen dat een combinatie van verschillende elementen in het groen als positief ervaren wordt. Veel respondenten vinden met name afwisseling tussen land en water mooi. Toch liepen de meningen over de meest wenselijke vorm van overgang tussen land en water uiteen. Allereerst is het interessant om met de omnibusenquête vast te stellen of deze constatering statistisch onderbouwd kan worden. Vervolgens kan de inrichting van de parken beter worden aangesloten op de wensen van de gebruiker. Dit kan namelijk weer doorwerken in een positievere beleving van de groene omgeving.

Invloed eigen tuin op parkbezoek

Onder de respondenten hadden alleen de oudere dames beschikking over een eigen tuin. Als naar de onderzoeksresultaten wordt gekeken, valt op dat in sommige gevallen de oudere dames een afwijkend antwoord geven in vergelijking met de antwoorden van de andere respondenten. Een voorbeeld hiervan is dat alleen de oudere dames geen behoefte hebben aan een barbecueplek in het openbaar groen. Ook geven zij als enige aan dat zij slechts korte momenten in het groen gaan zitten, terwijl de overige respondentgroepen dit ook voor langere tijd doen. Om een onderbouwde uitspraak te kunnen doen over de oorzaak van deze verschillen is het aan te bevelen om in de omnibusenquête vragen te stellen die zich richten op de eventuele invloed van het hebben van een eigen tuin.

Literatuur

Aalbers, C.B.E.M. en V. Bezemer (2005) *Bewonersinbreng in Groen, participatief onderzoek van buurtgroen in Osdorp en Deelgemeente-Noord en de basis voor samenwerking met bewoners,* Alterra-rapport 1187, Wageningen

Boer, T.A. de en P.A.M Visschedijk (1994) *Gebruik en waardering binnen en buitenstedelijk groen*, Wageningen: Ibn-dlo

Brink, M. van den en M. Zegwaard (2003) *Stedelijke leefstijlen en groengebruik*, Wageningen

Buijs, A. (2000) *Natuurbeelden van de Nederlandse bevolking,* Landschap, Volume 17, nummer 2, p.97-112

COS (2004) *Rotterdammers in hun vrije tijd*, Rotterdam

F.Hendriks (2004), *Beweging brengen in bewonersparticipatie, lessen uit de Schilderwijk,* Bestuurskunde jrg 13, nr. 8

Galjaard B. *Vernieuwing in het stedelijk groen* Groen, Volume 55, nummer 11, p.8-10

Gemeente Rotterdam (2004), *Rotterdams in hun vrije tijd 2003,* COS, Rotterdam

H.Koopman-van den Boogerd (1967), *Betekenis van het groen voor de mens,* SISWO, Amsterdam

Hartman, J (2004) *leefstijlen en groen*, Wageningen

Intomart, reeks operatie Boomhut nummer 6 (1999), *Mensenwensen, de wensen van Nederlanders ten aanzien van natuur en groen in de leefomgeving*, Hilversum

Jókovi, M.E. (2000) *Recreatie van Turken, Marokanen en Surinamers in Rotterdam en Amsterdam: een verkenning van het vrijetijdsgedrag en van de effecten van de etnische cultuur op de vrijetijdsbesteding*, Wageningen

Jones, O. and P.Cloke (2002) *Tree Cultures, the place of trees and trees in their place* Oxford: Berg

Margadant-van Arken, M (1994) *Natuur en milieu uit de eerste hand, denkbeelden, belevingen en leerwensen van dertien tot achtienjarigen,* Den Haag: Sdu Uitgeverij Plantijnstraat

Mens en Ruimte, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (1999) *Maatschappelijke waardering van groen en landschap*, Brussel

Oerlemans, M. (2003) *Kinderen en natuur, een onderzoek naar het natuurbeeld van kinderen,* Wageningen

Oost, L. en C. Spinnewijn (1999) *Ooghoogte 1 meter,* Boomblad, volume 11, nummer 2, p.4-5

Projectorganisatie Stationsgebied (2003) *Leefkwaliteit Stationsgebied Utrecht*

Steen, N. van der (2003) *Jongeren en natuur, hoe denkt de Nederlandse jeugd over natuur nu en in de toekomst?* Wageningen

Toussaint, N.J. (1989) *Leefstijlen en vrijetijdsbesteding*

Van der Steen, Nathalie (2003) *Jongeren en natuur*, Wageningen

Van Liempt, I (2001) *Ontmoetingen in de openbare ruimte, een onderzoek naar het recreatie gedrag van Marokkaanse en Turkse vrouwen in een park in Amsterdam-Noord*, Universiteit Utrecht

Van Vuuren, L. (2002) *Het moet wel natuurlijk zijn! Jongeren en hun belangstelling voor de groene ruimte*, Wageningen

Verboom, J. & U.Meier (2002) *Jongeren en biodiversiteit: Werelden van verschil*, Wageningen

Vos, J. (2000) *Samenwerken aan stedelijk natuurbeleid De levende natuur* Volume 101, nummer 6p.219-221

Vuuren, L.van (2002) *Het moet wel natuurlijk zijn! Jongeren en hun belangstelling voor de groene ruimte*, Wageningen

Ward-Thompson, C., P. Aspinall, S. Bell, C. Findlay, J. Wherrett and P. Travlou (2002) *Open Space and Social Inclusion, Local Woodland Use in Central Scotland,* Forestry Commission, Edinburgh

Woestenburg, M, A.Buijs, W.Timmermans (2003)*Wie is bang voor de stad?* Wageningen: Blauwdruk

Zoest, J. van (2002) *Stad en natuur: een compleet leven in een complete stad*

Weblink 1
Samenvatting Groenstructuurvisie Binnengebied Sittard van website http://www.tide.org/eurorue/entente/Groenstructuurvisie.doc datum 18 maart 2004

Weblink 2
Uit Harmonisch Park- en Groenbeheer
http://www.mina.vlaanderen.be/wiedoetwat/aminal/taken/bosengroen/pdfbestanden/harmonischparkengroenbeheer07-06-02.pdf op 18 maart 2004

Bijlage 1 Eerste sessie Rotterdam

Dinsdag 10 mei, 19.00 in 't Lispunt

In totaal zijn 4 meiden, 3 jongens in de leeftijd 17 tot en met 20 geïnterviewd.
In een kantoorruimte aan een grote tafel neemt iedereen plaats en krijgt een papiertje waarop ze hun naam, leeftijd, geslacht en straatnaam kunnen invullen.

De sessie begint waarbij Gerard van der Linden (gemeente Rotterdam) zich voorstelt. Hij vertelt in het kort wat de bedoeling is van het project en wat de jongeren er voor terug kunnen krijgen. Hij geeft het voorstel dat de jongeren uit de sportkrant van Rotterdam een evenement mogen kiezen waar hij dan via de gemeente vrijkaartjes voor kan regelen.
Vervolgens neem ik, Eva de Ruiter, het over en stel mezelf voor aan de groep
Het proces uitleggen gaat stapsgewijs: allereerst het doel nog een keer vertellen (duidelijk krijgen van de groenwensen en deze doorgeven aan ontwerpers zodat het groen in de stad meer naar onder andere jullie wens is) en dat er twee bijeenkomsten zijn. Deze avond is de eerste bijeenkomst.
Vervolgens wordt de methode verteld: Ze krijgen camera's waarmee ze in totaal 12 foto's moeten maken van groene plekken. De overige foto's mogen ze zelf weer houden. Vooral de meiden vonden dit geloof ik wel leuk.
Uitleg van groene plekken gebeurd zodanig dat ze heel breed gaan denken: Denk aan park in de stad, maar ook aan hooiland, waterplanten, een bepaalde boom of iets wat je in het buitenland gezien hebt. Ook plaatjes uit tijdschriften mogen of een zeer duidelijke tekening. Als het maar uiteindelijk 6 afbeeldingen van mooie groenplekken en 6 afbeeldingen van lelijke groenplekken zijn.

In het vervolg van de uitleg wordt verteld dat naast de 6 lelijke en 6 mooie groenplekken de redenering belangrijk is. Waarom vind je iets nou juist mooi of juist lelijk en wat vind je er nu zo mooi of lelijk aan. Over deze redenering gaan we het de volgende keer hebben.
Op de camera's en de afbeeldingen die ze inleveren moet hun naam geschreven worden zodat ik achteraf nog weet wie welke foto of afbeelding mee heeft genomen.

De reacties op mijn vraag of er nog vragen zijn, zijn divers. Een aantal snappen het helemaal, een jongen stelt nog wat vragen waarbij voorgaande dingen nogmaals herhaald worden. Hierbij benadruk ik voornamelijk dat je in totaal 12 foto's moet maken van 6 mooie en 6 lelijke plekken, deze in moet leveren met je naam erop en dat je moet bedenken wat je er zo mooi of lelijk aan vindt.
Om de kans zo groot mogelijk te maken dat de foto's inderdaad op tijd bij mij komen, moeten ze de camera's maandag 23 mei inleveren bij het Lispunt. 's Avonds zal Gerard ze dan ophalen en naar mij toesturen.
De camera's worden uitgedeeld en er wordt een afspraak gemaakt voor de tweede sessie. 6 juni in 't Lispunt. Om 19.00 zijn de meiden aan de beurt en om 20.00 de jongens. Er wordt wat verbaasd gereageerd over de gescheiden sessies. Na de uitleg dat ze in het onderzoek in twee verschillende groengebruikersgroepen zitten en

daarom zo min mogelijk door elkaar mogen worden beïnvloed, hebben ze begrip voor de scheiding.

Het verloop van de tweede sessie wordt in hoofdstuk 4 beschreven.

Bijlage 2 Gesprek met de twee oudere dames over sociaal isolement en gebruik buitenruimte

"Ja ouderen zie je niet. Wel aan de singel af en toe maar ook niet gek veel" (R)
Kan u een oorzaak noemen?(E)
"Nee zou niet weten" "weet het ook niet" (R)
"Je hebt ook veel ouderen die zich opsluiten vind ik. Je hebt bij mij in de buurt ook ouderen wonen en die mensen zie je nauwelijks op straat. En dan denk ik waarom toch?" (R)
Sommige mensen voelen zich onveilig op straat, zijn bang. Dat is wel een ramp vind ik (C)
"Ja, nou ik ga zelf s'avonds ook niet alleen de deur uit. Avonds is niet alleen dan wanneer het donker is, maar zo na 7 of 8 uur. Dan durf ik nog wel maar dan moet ik wel echt een doel hebben anders doe ik het niet." (R)

Hoe zouden we dat nou kunnen oplossen, iets organiseren misschien? U had het er net over dat u heel vaak met uw zus gaat wandelen. Is dat misschien iets? (G)
"Om met elkaar te gaan wandelen? Ja." (R)
Of met elkaar rozenperken gaan onderhouden? Want het is toch een ramp als mensen helemaal de deur niet uit durven te komen. (C)
Je hebt telefooncirkels, daarmee kan je ook een wandeling organiseren. Dat zijn groepen die bellen elkaar dagelijks om te vragen hoe het gaat" (G)
Telefooncirkels gaan via de thuiszorg. Is er voor gedaan omdat de thuiszorg bepaalde hulp niet biedt en dan zeggen ze, dan moet je die of die uit uw eigen omgeving maar even bellen om te vertellen dat je bent gevallen en om hulp te vragen ofzo. (C)

"Er is wel een enquête gehouden onder ouderen om te vragen wat mensen nou belangrijk vonden in een wijk" (G)
"Hier bij Zwanenburg heeft een buurtcentrum gezeten. Daar werden allemaal activiteiten georganiseerd maar dat is toen opgeheven. Toen zijn we bij alle ouderen in de wijk langs de deuren gegaan om te vragen wat ze nou belangrijk vonden. En aan de hand daarvan is er in de Waargutstraat een inloopruimte geopend, maar dan zie je heel weinig ouderen. Wel met de activiteiten, maar verder ook maar weinig ouderen. Wel steeds dezelfde. En toen hebben we van te voren die mensen een brief gestuurd met wanneer ze iemand zouden kunnen verwachten. En dan van te voren ook nog even een keer bellen. En dan kwam je aan de deur en dan werd je niet eens binnengelaten. Dus ik bedoel, het is heel moeilijk hoor." (R)
Ja maar misschien via thuiszorg of dat soort instanties, dat je wat makkelijker binnenkan komen. (G)
"Dat andere ging via de bewonersvereniging uit." (R)
Ja daar moet ik me toch eens in verdiepen (G)
Het is ook echt een hele grote groep mensen (C)
Dat weet ik nog wel van mijn moeder, die vond het op een gegeven moment ook wat angstig om naar buiten te gaan. Maar die had een vriendin en dat ging dan wel. Dat is toch wel belangrijk. Maar om dat nou als gemeente allemaal te organiseren...(G)
Maar je kan wel faciliteren (C)

“Als er een busje zou zijn in de wijk ‘s avonds die je ergens heen kon brengen, dan zou ik daar zeker wel gebruik van maken”
Maar bedoelt u dan naar een park of zo of waar wilt u dan heen? (E)
“Nee, naar de Doelen of iets.” (R)
“En het kapelletje?” (G)
“Dat vind ik s avonds ook eng” (R)
“Kan me voorstellen” (G)
“Dat is een theatertje, op woensdagmiddag durf ik dat wel, maar ‘s avonds niet. ’s Avonds staat hier ook van alles op straat” (R)
Het is ook het andere volk op straat dat het moeilijk maakt “En dit is een hele moeilijke wijk aan deze kant” (G)
“Maar het is een leuk theater, t kapelletje.” (R)

R = Respondent
E = Eva de Ruiter
C = Carmen Aalbers
G = Ge